

Korupcja w handlu ludźmi

Acta Universitatis Wratislaviensis

No 4356

Ewelina Tomczyk

Korupcja w handlu ludźmi

WYDAWNICTWO UNIwersYTETU WROśLAWSKIEGO
WROśLAw 2025

Ewelina Tomczyk
Korupcja w handlu ludźmi

Recenzent: Bartłomiej Krzan

Redakcja: Editorium / Ewa Wysocka, Violet Design / Wioletta Kowalska
Skład i łamanie: Violet Design / Wioletta Kowalska
na podstawie projektu makiety Grupy Projektor
Projekt okładki: Małgorzata Szalyga
Ilustracja na okładce: Freepik.com

© Ewelina Tomczyk, Uniwersytet Wrocławski 2025

ISBN 978-83-68619-25-6 (PDF)

ISSN 3071-6748 (AUWr online)

Uniwersytet
Wrocławski

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego
ul. F. Joliot-Curie 12, 50-383 Wrocław
tel. 71 3757684, e-mail: wydawnictwo@uwr.edu.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Wstęp	9
Rozdział 1. Przestępstwo handlu ludźmi w prawie międzynarodowym	13
1.1. Pojęcie, formy i skala przestępstwa handlu ludźmi	13
1.2. Handel ludźmi w regulacjach Organizacji Narodów Zjednoczonych	22
1.3. Handel ludźmi w regulacjach Rady Europy	26
1.4. Handel ludźmi w prawie Unii Europejskiej	32
Rozdział 2. Rola korupcji w handlu ludźmi	39
2.1. Zdolność państwa do zwalczania handlu ludźmi	39
2.2. Korupcja na poszczególnych etapach handlu ludźmi	43
2.3. Znaczenie korupcji w handlu ludźmi	47
Rozdział 3. Korupcja w prawie międzynarodowym	53
3.1. Korupcja w regulacjach Organizacji Narodów Zjednoczonych	53
3.2. Korupcja w regulacjach Rady Europy	57
3.3. Korupcja w prawie Unii Europejskiej	63
Rozdział 4. Strategie zapobiegania i zwalczania korupcji w handlu ludźmi	67
Podsumowanie	77
Bibliografia	81
Akty prawne i rezolucje	81
Orzecznictwo	83
Literatura	83
Inne źródła	86
Summary	89

Wykaz skrótów

- CLCC** – Prawnokarna konwencja Rady Europy o korupcji, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 29, poz. 249 z uzup.)
- dyrektywa 2011/36/UE** – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz.Urz. UE L 101, s. 1)
- dyrektywa 2024/1712** – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1712 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Dz.Urz. UE L 1712)
- EKPC** – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- EUCAC** – Konwencja sporządzona na podstawie artykułu K.3 ustęp 2 litera c) Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie zwalczania korupcji urzędników Wspólnot Europejskich i urzędników państw członkowskich Unii Europejskiej z 1997 r. (Dz.Urz. WE C 195, s. 2)
- Karta** – Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2000 r. (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 389)
- Konwencja RE przeciwko handlowi ludźmi** – Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 20, poz. 107)
- Konwencja z Palermo** – Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 ze zm.)
- Konwencja ZO ONZ z 1950 r.** – Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji, otwarta do podpisu w dniu 21 marca 1950 r. w Lake Success (Dz.U. z 1952 r. Nr 41, poz. 278)
- Protokół do Konwencji o prawach dziecka** – Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii, przyjęty w Nowym Jorku dnia 25 maja 2000 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 76, poz. 494)

Protokół do Konwencji z Palermo – Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 18, poz. 160)

UNCAC – Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 84, poz. 563)

Wstęp

Handel ludźmi stanowi jedno z najpoważniejszych naruszeń fundamentalnych praw i wolności człowieka, godzące bezpośrednio w prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego. Przepięstwo to narusza zakaz tortur i poniżającego lub nieludzkiego traktowania, zakaz niewolnictwa, utrzymywania w poddaństwie i pracy przymusowej. Źródłem powyższych powszechnych, przyrodzonych, niezbywalnych i nienaruszalnych praw jest przede wszystkim godność każdego człowieka. Prawa te zostały również uznane w wielu aktach prawnych uchwalonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Radę Europy, odpowiednie instytucje Unii Europejskiej, a także w ustawodawstwach krajowych.

Jednakże handel ludźmi nie znika, mimo iż od dekad istnieją liczne akty prawa międzynarodowego penalizujące to przestępstwo. Wdrażanych jest także wiele strategii jego zwalczania, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Wręcz przeciwnie, statystyki i raporty organizacji międzynarodowych dowodzą, że handel ludźmi odbywa się na coraz większą skalę, gdyż w dalszym ciągu stanowi wysoce opłacalne i mało ryzykowne źródło dochodu dla przestępców, którzy w wielu wypadkach działają w sposób bardzo dobrze zorganizowany i na znaczną skalę. Zmienia się również dynamika handlu ludźmi, który staje się zjawiskiem coraz bardziej globalnym i transnarodowym, a wykrywana jest jeszcze większa liczba krajów docelowych niż dotychczas¹. Ponadto na przestrzeni ostatnich lat zwiększyła się liczba dzieci, które stały się

¹ UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2024*, United Nations publication, Sales no.: E.24.XI.11, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf (dostęp: 7.10.2025), s. 3.

ofiarami handlu ludźmi, co w szczególności wskazuje na nieefektywność regulacji prawnych i strategii walki z tym przestępstwem.

W zdecydowanej większości przypadków proceder handlu ludźmi ma charakter międzynarodowy i obejmuje transport ofiar przez granice państwowe oraz wykorzystywanie różnic w systemach prawnych i poziomie rozwoju gospodarczego poszczególnych krajów. Przestępcy świadomie wykorzystują czynniki takie jak nieefektywne kontrole graniczne czy też brak współpracy (zarówno krajowej, jak i międzynarodowej) między organami ścigania, różnice w standardach życia między krajami pochodzenia a krajami docelowymi, a także luki w międzynarodowej współpracy prawnej.

W związku z powyższym wszelkie działania ukierunkowane na skuteczne zwalczanie handlu ludźmi powinny mieć wymiar międzynarodowy, obejmując skoordynowaną współpracę organów ścigania, wymiarów sprawiedliwości, służb granicznych oraz organizacji pozarządowych. Konieczne jest również zharmonizowanie przepisów prawnych, co pozwoli zapobiec sytuacji, w której przestępcy wykorzystują różnice w systemach prawnych, aby uniknąć odpowiedzialności karnej. Niemniej jednak zdecydowana większość regulacji prawnych i strategii zwalczania handlu ludźmi pomija problem korupcji, która stanowi bardzo istotny czynnik, będący zarówno przyczyną, jak i elementem ułatwiającym prowadzenie działalności przestępczej związanej z handlem ludźmi oraz późniejsze unikanie odpowiedzialności karnej za popełnione przestępstwo.

Celem niniejszej pracy jest zatem w pierwszej kolejności przedstawienie pojęcia, form i skali problemu, jakim jest międzynarodowa przestępczość zorganizowana pod postacią handlu ludźmi (rozdział pierwszy opracowania). Istotnym elementem analizy będzie również szczegółowe omówienie najważniejszych regulacji prawnych w zakresie zwalczania handlu ludźmi, które zostały uchwalone przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Radę Europy i instytucje Unii Europejskiej. Analiza obejmie następujące akty prawne: Powszechną Deklarację Praw Człowieka z 1948 roku, Konwencję w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytutki z 1950 roku, Konwencję nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącą zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci przyjętą w 1999 roku, Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 2000 roku oraz uzupełniający ją Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, również z 2000 roku, Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 roku,

Konwencję Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z 2005 roku, Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 2000 roku oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady z 2011 roku w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar.

W rozdziale drugim analizie zostaną poddane przyczyny, dla których przestępstwo handlu ludźmi jest ściśle związane z różnymi formami korupcji. Wskazane będą konkretne etapy popełniania przestępstwa handlu ludźmi, na których występuje korupcja. W konsekwencji okaże się jak istotną i często decydującą rolę odgrywa ona między innymi w umożliwianiu i ułatwianiu popełniania tego przestępstwa.

W rozdziale trzecim dokonana zostanie natomiast analiza regulacji prawa międzynarodowego dotyczących korupcji, w tym między innymi: Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 2000 roku, Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji z 2003 roku, Prawnokarnej konwencji o korupcji uchwalonej przez Radę Europy w 1999 roku oraz Konwencji sporządzonej na podstawie artykułu K.3 ustęp 2 litera c) Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie zwalczania korupcji urzędników Wspólnot Europejskich i urzędników państw członkowskich Unii Europejskiej z 1997 roku.

W ostatnim rozdziale kompleksowo omówione zostaną strategie zapobiegania i zwalczania zarówno handlu ludźmi, jak i korupcji w handlu ludźmi, które zostały przyjęte i były wdrażane przez różne organizacje międzynarodowe na przestrzeni ostatnich lat. Będą to w szczególności: raport Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości dotyczący handlu ludźmi z 2020 roku, raport stworzony w 2002 roku w ramach projektu Rady Europy zatytułowanego „Program zwalczania korupcji i przestępczości zorganizowanej w Europie Środkowo-Wschodniej”, raport Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju „Handel ludźmi i korupcja. Przerwanie łańcucha” z 2016 roku oraz Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 2021 roku dotycząca wdrażania dyrektywy w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi, a także strategia Unii Europejskiej w zakresie zwalczania handlu ludźmi na lata 2021–2025. Realna efektywność powyższych strategii zostanie poddana krytycznej analizie. Wskazane będą też konkretne rozwiązania, które należy wdrożyć, aby walka z tymi dwoma ściśle powiązаныmi przestępstwami, to jest korupcją i handlem ludźmi, była rzeczywiście skuteczna i przynosiła wymierne rezultaty w postaci ograniczenia i wyeliminowania handlu ludźmi.

Rozdział 1. Przestępstwo handlu ludźmi w prawie międzynarodowym

1.1. Pojęcie, formy i skala przestępstwa handlu ludźmi

Przez tysiące lat, począwszy od starożytnego Egiptu, poprzez starożytną Grecję i Rzym, średniowiecze i nowożytność, aż do czasów współczesnych, handel ludźmi, zwany potocznie handlem żywym towarem, uważano za zjawisko naturalne i wynikające z kultury, obyczajów i potrzeb różnych społeczeństw. Sytuacja społeczna, ekonomiczna i prawna niewolników była oczywiście różna na przestrzeni wieków. Niemniej jednak zjawisko to pozostawało zawsze obecne. Nawet dziś, mimo że handel ludźmi jest przestępstwem, nie został wyeliminowany całkowicie. Występuje niemal we wszystkich państwach, niezależnie od tego, czy stanowią one miejsca pochodzenia pokrzywdzonych, państwa tranzytu, czy państwa docelowe².

Handel ludźmi stanowi współczesną formę niewolnictwa oraz jedną z najcięższych zbrodni i naruszeń praw człowieka³. Jest to przestępstwo silnie związane z migracjami i przekraczaniem granic – istotą handlu ludźmi jest bowiem transportowanie ofiar z miejsc, gdzie istnieje „podaż” osób zainteresowanych wyjazdem, głównie kobiet i dzieci, do miejsc, gdzie występuje popyt na usługi określonego rodzaju⁴. Ma charakter nie tylko transgraniczny, ale także międzynarodowy – najczęściej

² A. Głogowska-Balcerzak, *Standardy zwalczania handlu ludźmi w prawie międzynarodowym*, Łódź 2019, s. 17.

³ Z. Lasocik, *Handel ludźmi jako przestępstwo i naruszenie praw człowieka – wyzwania dla kryminologii*, [w:] *Archiwum Kryminologii*, t. 28, 2005–2006, red. Z. Ostrihanska, Warszawa 2007, s. 233.

⁴ *Ibidem*, s. 236–237.

bywa popełniane przez bardzo dobrze zorganizowane grupy narodowe operujące w kilku krajach albo międzynarodowe grupy przestępcze, które działają nawet w kilkunastu krajach, czasem bardzo od siebie odległych⁵.

Pierwszy akt prawa międzynarodowego, który nakazywał państwom-stronom penalizowanie handlu ludźmi, został przyjęty dnia 4 maja 1910 roku w Paryżu. Była to Międzynarodowa Konwencja dotycząca handlu żywym towarem⁶. Odnosiła się ona jednak tylko w ograniczonym zakresie do przestępstwa handlu ludźmi. Zgodnie z jej art. 1 odpowiedzialność karną miały ponosić tylko osoby, które dla zaspokojenia cudzych namiętności zwerbowały, uprowadziły albo uwiodły (nawet za jej zgodą) kobietę lub dziewczynę nieletnią dla celów rozpusty, oraz osoby, które dla zaspokojenia cudzych namiętności, za pomocą oszustwa lub gwałtu, gróźb, użycia władzy czy jakichkolwiek innych środków przymusu zwerbowały, uprowadziły lub uwiodły kobietę albo dziewczynę pełnoletnią dla celów rozpusty (art. 2). Międzynarodowa Konwencja dotycząca handlu żywym towarem miała zatem zastosowanie wyłącznie do kobiet i dziewcząt zwerbowanych w celu wykorzystywania seksualnego.

Pełna definicja handlu ludźmi znalazła się dopiero w Protokole o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniającym Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z dnia 15 listopada 2000 roku⁷. Zgodnie z art. 3 Protokołu do Konwencji z Palermo, aby konkretne działanie można było zakwalifikować jako przestępstwo handlu ludźmi, konieczne jest wystąpienie przynajmniej jednego elementu z każdej z poniższych kategorii: działanie (pod postacią werbowania, transportu, przekazywania, przechowywania lub przyjmowania osób), użycie konkretnych metod i cel. Zastosowane metody muszą przybrać postać: przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, lub wręczenia, lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą (art. 3 lit. a Protokołu do Konwencji z Palermo). Natomiast w przypadku dzieci (to jest osób, które nie ukończyły osiemnastego roku życia – art. 3 lit. d Protokołu do Konwencji z Palermo) nie jest konieczne zastosowanie którejkolwiek z wyżej wymienionych metod (art. 3 lit. c Protokołu do Konwencji z Palermo).

⁵ *Ibidem*, s. 238–239.

⁶ Dz.U. z 1922 r. Nr 87, poz. 783.

⁷ Dz.U. z 2005 r. Nr 18, poz. 160.

Metodą najbardziej bezpośrednią jest przymus. To pojęcie o szerokim zakresie, obejmującym między innymi przemoc czy groźby⁸. Przymus oznacza wywieranie fizycznego i psychicznego nacisku wobec innej osoby. Może przybrać postać przymusu bezwzględego (sytuacji, w której człowiek nie ma możliwości wyboru zachowania zgodnego ze swoim zamiarem) lub przymusu względnego (gdy człowiek ma możliwość wyboru, ale nie ma wpływu na daną sytuację)⁹. Oszustwo i wprowadzenie w błąd są natomiast metodami mniej bezpośrednimi i dotyczą charakteru obiecanej pracy lub usług, które mają być świadczone, i warunków, zgodnie z którymi dana osoba ma podjąć pracę lub wykonywać usługi¹⁰. Pojęcie nadużycia władzy należy natomiast definiować jako jakąkolwiek sytuację, w której dana osoba nie ma realnego lub akceptowalnego rozwiązania innego niż poddanie się władzy drugiej osoby (która to władza jest nadużywana)¹¹. Ponadto w zakres definicji tego terminu należy również włączyć władzę, jaką w niektórych systemach prawnych mogą mieć w rodzinie mężczyźni nad kobietami, oraz władzę rodzicielską¹².

W celu zdefiniowania pojęcia wykorzystania słabości należy sięgnąć do Modelowych regulacji dotyczących zwalczania handlu ludźmi, opublikowanych przez Biuro Narodów Zjednoczonych do spraw Narkotyków i Przestępczości w 2009 roku¹³. Zgodnie z definicją zawartą w tym dokumencie wykorzystanie słabości oznacza dopuszczenie się nadużyć wobec osoby, która między innymi.: przebywa w kraju nielegalnie lub bez odpowiednich dokumentów; jest w ciąży, choruje fizycznie lub psychicznie (w tym jest uzależniona od jakichkolwiek substancji); ma ograniczoną zdolność do podejmowania decyzji (wydawania sądów) wynikającą z bycia dzieckiem, choroby, zniepełnienia, niepełnosprawności fizycznej lub umysłowej. Nadużyciem jest również składanie obietnic wręczenia lub wręczenie osobie sprawującej władzę nad inną osobą sum pieniędzy lub innych korzyści¹⁴.

Cel, którym jest wykorzystanie, zgodnie z art. 3 lit. a Protokołu do Konwencji z Palermo obejmuje natomiast jako minimum: wykorzystanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego;

⁸ A. Gallagher, *The International Law of Human Trafficking*, Cambridge 2010, s. 31.

⁹ R. Mroczek, *Transgraniczny charakter przestępstwa handlu ludźmi. Zagadnienia prawnokarne i kryminologiczne*, Warszawa 2024, s. 157 i cytowana tam literatura.

¹⁰ A. Gallagher, *The International Law...*, s. 31.

¹¹ *Ibidem*, s. 32.

¹² *Ibidem*.

¹³ UNODC, *Model Law against Trafficking in Persons*, 2009, V.09-81990 (E), https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/UNODC_Model_Law_on_Trafficking_in_Persons.pdf (dostęp: 7.10.2025).

¹⁴ *Ibidem*, s. 9–10.

pracę lub usługi o charakterze przymusowym; niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa; zniewolenie albo usunięcie organów. Cel ten nie musi jednak zostać osiągnięty, żeby można było przypisać sprawstwo danej osobie¹⁵.

Ponadto art. 3 lit. b Protokołu do Konwencji z Palermo podkreśla, że zgoda ofiary handlu ludźmi na zamierzone wykorzystanie, o którym mowa w art. 3 lit. a, nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którąkolwiek z metod wskazanych w art. 3 lit. a, to jest przymusem, uprowadzeniem, oszustwem, wprowadzeniem w błąd, nadużyciem władzy lub wykorzystaniem słabości, lub wręczeniem, lub przyjęciem płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą.

Warto również przywołać uwagi V. Stoyanovej w kontekście definicji handlu ludźmi, która wskazała, że:

Handel ludźmi nie jest formą wyzysku, ale raczej odnosi się do procesu poprzedzającego wyzyskiwanie. Nie należy tego interpretować w ten sposób, że handel ludźmi nie może być nadużyciem i stanowić formy wykorzystywania, ponieważ ofiara jest rekrutowana, transportowana itp. przy użyciu siły lub oszustwa w celu wyzysku i już to samo w sobie stanowi nadużycie i wyzysk. W tym sensie handel ludźmi to nie tylko proces, który może skutkować wykorzystywaniem ofiar, ale sam w sobie stanowi nadużycie i formę wykorzystywania, ponieważ proces ten ma charakter przemocowy lub wprowadzający ofiarę w błąd¹⁶.

Formy handlu ludźmi można zidentyfikować między innymi na podstawie Raportu dotyczącego handlu ludźmi z 2024 roku stworzonego przez Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przemocności (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC). Zgodnie z zawartymi w powyższym raporcie danymi z 2022 roku wśród wykrytych 65 339 ofiar handlu ludźmi zidentyfikowano ofiary: pracy przymusowej (42%), wykorzystywania seksualnego (36%), wykorzystywane w więcej niż jednym celu (8%), zmuszane do popełniania przestępstw (8%), zmuszane do żebrania (1%), zmuszane do zawarcia związku małżeńskiego (1%), osoby poddawane usunięciu organów (0,14%) oraz ofiary wykorzystywane w innych celach (4%)¹⁷. Dodatkowo w Raporcie wskazano, że zauważalne są dwie formy wykorzystywania ofiar, których znaczenie rośnie: wykorzystywanie w celu popełniania przestępstw oraz oszustw internetowych (*online scams*)¹⁸.

¹⁵ A. Gallagher, *The International Law...*, s. 34.

¹⁶ V. Stoyanova, *Human Trafficking and Slavery Reconsidered: Conceptual Limits and States' Positive Obligations in European Law*, Cambridge 2017, s. 42.

¹⁷ UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2024*, s. 14.

¹⁸ *Ibidem*, s. 36.

Z kolei, jak wskazuje E. Olszewska, wyróżnić można następujący katalog sposobów wykorzystywania ofiar handlu ludźmi: komercyjna i niekomercyjna eksploatacja seksualna; przymusowe małżeństwo (na przykład za długi); prostytutka i pornografia dziecięca; praca przymusowa lub przymusowe świadczenie usług; zmuszanie do popełniania przestępstw; zmuszanie do żebrania; przymusowy udział w konfliktach zbrojnych; eksploatacja o charakterze niewolniczym oraz praktyki zbliżone do niewolnictwa; usuwanie narządów i tkanek na potrzeby handlowe; przymusowe wykorzystywanie kobiety jako surogatki w procesie prokreacji; naruszanie praw dziecka poprzez złamanie przepisów dotyczących adopcji oraz zmuszanie do innych zachowań, które są poważnymi naruszeniami praw człowieka¹⁹.

Raport UNODC z 2024 roku, zawierający dane pochodzące ze 156 krajów, wskazuje, że w latach 2020–2023 wykrytych zostało 202 478 ofiar handlu ludźmi, a skazanych za popełnienie tego przestępstwa zostało 15 938 osób²⁰ (w 2022 roku 72% osób skazanych za handel ludźmi wykorzystywało ofiary w celach seksualnych, 17% w celach pracy przymusowej, a 10% w celu usunięcia organów²¹). Co istotne, na przestrzeni lat 2020–2022 nastąpił wzrost wykrytych ofiar handlu ludźmi o 43%²².

Z kolei w Raporcie dotyczącym współczesnego niewolnictwa, sporządzonym w 2022 roku przez Międzynarodową Organizację Pracy, Fundację Walk Free oraz International Organization for Migration, oszacowano, iż 49,6 mln osób na świecie znajduje się w sytuacji niewolniczej (będąc zmuszonym do pracy – 27,6 mln osób, lub zawarcia związku małżeńskiego – 22 mln osób), z czego 37,3 mln osób stanowią dorośli (22,8 mln to mężczyźni, 26,7 mln to kobiety), a 12,3 mln – dzieci²³. Powyższe liczby (obrazujące sytuację w 2021 roku) świadczą o wzroście o 2,7 mln osób w porównaniu do 2016 roku²⁴. Raport wskazuje, że większość sytuacji pracy przymusowej występuje w sektorze prywatnym – 86%, z czego 63% w sektorach innych niż usługi seksualne oraz 23% w sektorze usług seksualnych, a 14% przypadków w sektorze publicznym (państwowym)²⁵.

¹⁹ E. Olszewska, *Wiktymologiczne aspekty handlu kobietami*, „Zeszyty Naukowe WSO WL” 173, 2014, nr 3, s. 154.

²⁰ UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2024*, s. 26.

²¹ *Ibidem*, s. 14, 51.

²² *Ibidem*, s. 39.

²³ International Labor Organization, Walk Free Foundation and International Organization for Migration, *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*, Geneva 2022, https://cdn.walkfree.org/content/uploads/2022/09/12142341/GEMS-2022_Report_EN_V8.pdf (dostęp: 7.10.2025), s. 20.

²⁴ *Ibidem*, s. 21.

²⁵ *Ibidem*, s. 3.

Zgodnie z danymi Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przemocy z 2022 roku większość (39%) ofiar handlu ludźmi stanowiły kobiety, 23% stanowili mężczyźni, 22% dziewczęta, a 16% chłopcy²⁶. Jest to zestawienie globalne, natomiast regionalnie wskaźniki te różnią się w zależności od kontynentu. Ponadto na przestrzeni lat 2019–2022 zauważalny jest wzrost ofiar handlu ludźmi wykorzystywanych w celu pracy przymusowej (z 32% do 42%) oraz wzrost liczby ofiar będących dziećmi (z 34% na 38%)²⁷. Są to informacje niezwykle niepokojące, gdyż ujawniają, że dzieci, choć są najbardziej bezbronni i najmocniej zagrożeni, nie są chronieni we właściwy sposób. Dodatkowo wydawać by się mogło, że w zdecydowanej większości państw regulacje związane z prawem pracy, kontrolami pracowników czy też miejsc pracy są skuteczniejsze, szczególnie w porównaniu do przepisów prawnych regulujących (lub nie) zwalczanie nielegalnej prostytucji. Jednakże powyższe dane zawarte w Raporcie UNODC temu przeczą.

Jeżeli chodzi o formy wyzysku, to 66% kobiet i 60% dziewcząt – pada ofiarą handlu ludźmi w celu wykorzystywania seksualnego (w celu pracy przymusowej jest to odpowiednio 24% i 21%)²⁸. Natomiast wśród mężczyzn i chłopców ofiary werbowane są głównie w celu wykorzystywania do pracy przymusowej – odpowiednio 67%²⁹ i 45%³⁰ (w celu wykorzystywania seksualnego to odpowiednio 17%³¹ i 8%)³². Dodatkowo w przypadku chłopców aż 47% ofiar było wykorzystywanych w innych celach³³.

Zdecydowana większość handlarzy ludźmi ma możliwość wielokrotnego sprzedawania ofiar – w celu pracy przymusowej, wykorzystywania seksualnego czy też udziału w filmach pornograficznych³⁴. Wyjątkami są ofiary sprzedawane w celu pobrania organów czy dzieci sprzedawane do nielegalnej adopcji³⁵. Tego typu czynu w odniesieniu do jednej osoby można bowiem dokonać tylko raz. Możliwość wielokrotnej sprzedaży jednej ofiary handlu ludźmi sprawia, że sprawcy w celu maksymalizacji zysków tworzą działające na dużą skalę i dobrze zorganizowane grupy

26 UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2024*, s. 15.

27 *Ibidem*, s. 21.

28 *Ibidem*, s. 15.

29 UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, United Nations publication, Sales No. E.20.IV.3, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf (dostęp: 7.10.2025), s. 33.

30 UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2024*, s. 43.

31 UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, s. 33.

32 UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2024*, s. 43.

33 *Ibidem*, s. 12.

34 L. Shelley, *Human Trafficking: A Global Perspective*, Cambridge 2010, s. 87.

35 *Ibidem*, s. 87.

przestępcze³⁶. Powyższe tezy znajdują odzwierciedlenie w danych dotyczących podmiotów pociągniętych do odpowiedzialności za przestępstwo handlu ludźmi; 56% stanowią bowiem zorganizowane grupy przestępcze funkcjonujące na kształt i podobieństwo przedsiębiorstw (*business-type organised groups*)³⁷, 18% to tak zwane *governance-type organized crime groups*³⁸, 15% to wspólnicy handlarzy ludźmi, a 11% stanowią osoby zajmujące się tym procederem samodzielnie³⁹. Zatem zdecydowana większość, bo aż 74% sprawców tworzy zorganizowane grupy przestępcze w celu handlowania ludźmi. Osoby te dysponują zasobami finansowymi pochodzącymi z przestępstw, co umożliwia im tworzenie międzynarodowych szlaków przemytu na długich dystansach⁴⁰. Ponadto handlarze ludźmi odnoszą sukces, ponieważ prowadzą współpracę międzynarodową w tym zakresie⁴¹.

Raport UNODC z 2020 roku wykazał natomiast, że sprawcy przestępstwa handlu ludźmi namierzają i wykorzystują: osoby w trudnej sytuacji ekonomicznej (czynnik ten pojawił się w 51% spraw sądowych, których analizy dokonano na potrzeby Raportu), dzieci pochodzące z rodzin dysfunkcyjnych (20%); osoby, z którymi są w relacjach intymnych (13%); osoby z zaburzeniami psychicznymi, zaburzeniami w zachowaniu i zaburzeniami neurologicznymi (10%); osoby o statusie imigranta (10%); dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej (9%); osoby z ograniczonym wykształceniem lub ograniczoną znajomością języka obcego (6%) oraz osoby z niepełnosprawnością ruchową (3%)⁴². Dzięki tym danym możliwe jest zidentyfikowanie grup osób szczególnie narażonych na zwerbowanie przez przestępców zajmujących się handlem ludźmi. Umożliwia to w dalszej kolejności tworzenie skutecznych, nakierowanych na konkretne grupy społeczne, międzynarodowych i krajowych strategii walki z tym procederem.

Skalę handlu ludźmi obrazuje również Globalny Indeks Przestępczości Zorganizowanej z 2023 roku⁴³. Zawarte w nim analizy danych

³⁶ E. Tomczyk, *Handel ludźmi w prawie międzynarodowym – pojęcie, formy i skala przestępstwa*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 17, 2023, s. 165.

³⁷ Tak zwane *business-type organized crime groups* składające się z trzech lub więcej handlarzy ludźmi współpracujących regularnie w celu dokonywania handlu ludźmi, co stanowi główny element ich działalności przestępczej (UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2024*, s. 55).

³⁸ Są to zorganizowane grupy przestępcze, które stosują zarządzanie bezpieczeństwem w społeczności lub na terytorium za pomocą strachu i przemocy i mogą być zaangażowane w działalność na wielu nielegalnych rynkach, *ibidem*, s. 55.

³⁹ *Ibidem*, s. 16.

⁴⁰ L. Shelley, *Human Trafficking...*, s. 110.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, s. 9.

⁴³ Global Initiative Against Transnational Organized Crime, *Global Organized Crime Index 2023*, Geneva 2023, <https://ocindex.net/assets/downloads/2023/english/global-ocindex-report.pdf> (dostęp: 7.10.2025).

dotyczących przestępczości zorganizowanej pokazują, że luka pomiędzy przestępczością a odpornością państwa na przestępczość i jej zwalczanie (*resilience*) się powiększa, a obecnie niespełna 83% ludności na świecie żyje w krajach z wysokim wskaźnikiem przestępczości (w 2021 roku było to 79%)⁴⁴. Ponadto bez względu na strukturę i kształt grup przestępczych ich wpływy zwiększyły się od czasu pandemii COVID-19, a podmiotami dominującymi w kwestii ułatwiania działalności nielegalnym grupom zajmujących się przestępczością zorganizowaną są jednostki należące do struktur państwowych (*state-embedded actors*)⁴⁵. Natomiast Europa stanowi kontynent z największym wzrostem przestępczości przy bardzo małym wzroście jej zwalczania⁴⁶. Na każdym z kontynentów większość przestępczości zorganizowanej dotyczy przestępczości finansowej oraz handlu ludźmi⁴⁷. Z powyższych faktów można wnioskować, że przestępstwo handlu ludźmi stanowi jedną z najbardziej dochodowych form międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, a przestępcy nie boją się ryzyka związanego ze swoją nielegalną działalnością. Dowodzi to, że regulacje prawne i systemy zwalczania tego przestępstwa są nieefektywne.

Istotne dane w zakresie przestępczości związanej z handlem ludźmi zawiera również Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z postępów poczynionych w Unii Europejskiej w zwalczaniu handlu ludźmi z dnia 20 stycznia 2025 roku⁴⁸. Komisja wskazała, że według Europolu handel ludźmi jest głównym lub jednym z głównych obszarów działalności 55 najgroźniejszych znanych siatek przestępczych⁴⁹. Roczny światowy zysk generowany przez handlarzy ludźmi tylko dzięki pracy przymusowej szacuje się na 236 mld USD, a głównym wyzwaniem w walce z tego rodzaju przestępczością jest przeniesienie handlu ludźmi do przestrzeni cyfrowej⁵⁰. W latach 2021–2022 na obszarze Unii Europejskiej zidentyfikowano 17 248 ofiar handlu ludźmi, co stanowi wzrost o 20,5% w porównaniu do lat 2019–2020. Tylko w 2022 roku liczba ofiar wyniosła 10 093, czyli nastąpił wzrost o 41% w porównaniu

⁴⁴ *Ibidem*, s. 20.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 25–26.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 33.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 52.

⁴⁸ COM(2025) 8 final {SWD(2025) 4 final}, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0008> (dostęp: 7.10.2025).

⁴⁹ <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/decoding-eus-most-threatening-criminal-networks> (dostęp: 7.10.2025).

⁵⁰ Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z postępów poczynionych w Unii Europejskiej w zwalczaniu handlu ludźmi z dnia 20 stycznia 2025 r., s. 1.

z 2021 rokiem (7155), i była to najwyższa liczba ofiar tego przestępstwa od 2013 roku⁵¹. Należy przy tym zaznaczyć, że podobnie jak w poprzednich latach liczba ofiar jest w rzeczywistości znacznie wyższa, niż wynika to z powyższych danych⁵². W latach 2021–2022 większość (65%) ofiar handlu ludźmi zidentyfikowanych w UE stanowiły kobiety i dziewczęta, a mniej niż połowa (46%) ofiar była obywatelami UE⁵³. Dzieci stanowiły natomiast 19% wszystkich ofiar, przy czym 88% z nich wykorzystywano w państwie członkowskim ich pochodzenia⁵⁴.

W latach 2021–2022 najczęstszymi formami wyzysku ofiar był handel ludźmi, którzy następnie mieli być wykorzystywani seksualnie (49%) oraz do pracy przymusowej (37%)⁵⁵. Wśród sektorów wysokiego ryzyka wyzysku znalazły się: budownictwo, rolnictwo, leśnictwo, przetwórstwo spożywcze, branża linii montażowych, branża turystyczno-hotelarska, sektor detaliczny, branża myjni samochodowych, usługi kosmetyczne i sprzątanie oraz transport i usługi prowadzenia gospodarstw domowych⁵⁶. Natomiast handel dziećmi w UE obejmuje wszystkie formy wykorzystywania, głównie seksualnego, ale również do przymusowej przestępczości, przymusowego żebractwa, przymusowych małżeństw i pracy przymusowej⁵⁷.

W latach 2021–2022, w porównaniu do lat 2019–2020, liczba postępowań karnych dotyczących handlu ludźmi wzrosła o 35%, a liczba wyroków skazujących – o 57%⁵⁸. W 2022 roku obywatele UE stanowili 81% wszystkich osób objętych postępowaniami karnymi i 74% wszystkich skazanych⁵⁹. Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol) podkreśliła ponadto, że:

Siatki handlu ludźmi działają coraz bardziej profesjonalnie i umiejętnie. Zorganizowane grupy przestępcze zajmujące się handlem ludźmi tworzą dobrze zorganizowane siatki przestępcze, działają na skalę międzynarodową, a w niektórych przypadkach wspólnie z szeregiem transgranicznych pośredników i wyspecjalizowanych grup⁶⁰.

51 *Ibidem*, s. 2.

52 *Ibidem*.

53 *Ibidem*, s. 3.

54 *Ibidem*, s. 7.

55 *Ibidem*, s. 3–4.

56 *Ibidem*, s. 4.

57 *Ibidem*, s. 7.

58 *Ibidem*, s. 18.

59 *Ibidem*.

60 Europol, *Beyond the pandemic – How COVID-19 will shape the serious and organized crime landscape in the EU*, 30.04.2020, https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/report_beyond_the_pandemic.pdf (dostęp: 7.10.2025), s. 4.

Pomimo dostępności różnego rodzaju raportów i statystyk dotyczących liczby ofiar handlu ludźmi należy wskazać, że rzeczywista skala tego przestępstwa przypomina górę lodową⁶¹, oficjalne dane ukazują bowiem tylko częściowo jego rozmiar. Widoczny czubek góry lodowej stanowią przypadki zakończone prawomocnym wyrokiem, przypadki, które znalazły swój finał w sądzie, ale sprawców z różnych powodów nie skazano, oraz śledztwa prowadzone przez policję lub prokuraturę niezakończony aktem oskarżenia⁶². Natomiast o wiele większą (niewidoczną) część góry lodowej stanowią: osoby, które uciekły i nigdy nie ujawniły, że stały się ofiarami handlu ludźmi, osoby, które pogodziły się ze swym losem i poddały wykorzystywaniu przez handlarzy ludźmi, osoby, które deportowano, nie pozwalając im zeznawać, oraz osoby, które w wyniku tego przestępstwa straciły życie⁶³.

1.2. Handel ludźmi w regulacjach Organizacji Narodów Zjednoczonych

Jedną z pierwszych rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ dotyczących handlu ludźmi była przyjęta dnia 10 grudnia 1948 roku Powszechna Deklaracja Praw Człowieka⁶⁴. Artykuł 4 Deklaracji stanowi, iż nikt nie może być utrzymywany w niewolnictwie lub poddaństwie, a niewolnictwo i handel niewolnikami są zakazane we wszelkich ich formach. Zatem w kwestii handlu ludźmi zakres przedmiotowy Deklaracji ograniczał się do niewolnictwa, które to z reguły odnosiło się do wykorzystywania ludzi do pracy przymusowej. Niemniej jednak zaletą tej regulacji jest końcowe sformułowanie „we wszelkich formach”. Nie ogranicza to bowiem zakazu handlu niewolnikami i niewolnictwa tylko na przykład do przypadku wykorzystywania ludzi do pracy przymusowej.

Kolejnym istotnym aktem prawa międzynarodowego przyjętym w 1950 roku przez Zgromadzenie Ogólne ONZ była Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji⁶⁵. Zgodnie z jej art. 1 państwa-strony Konwencji zobowiązują się do karania każdego, kto dla zaspokojenia namiętności innej osoby dostarcza, zwabia lub uprowadza w celach prostytucji inną osobę, nawet za jej zgodą, lub eksploatuje

⁶¹ *Handel ludźmi. Informacje o zjawisku 2004*, red. I. Dawid-Olczyk, A. Dośpiał, Łódź 2004, s. 10.

⁶² *Ibidem.*

⁶³ *Ibidem.*

⁶⁴ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 217/III A.

⁶⁵ Dz.U. z 1952 r. Nr 41, poz. 278.

prostytycję innej osoby, nawet za jej zgodą. Powyższa definicja handlu ludźmi jest częściowo zbieżna z definicją handlu ludźmi zawartą w Międzynarodowej Konwencji dotyczącej handlu żywym towarem z 1910 roku. Ma jednak szerszy zakres przedmiotowy, ponieważ przyjmuje, że ofiarami handlu ludźmi w celach wykorzystywania seksualnego mogą być nie tylko kobiety, ale każdy człowiek, bez względu na płeć.

Ponadto zgodnie z art. 2 Konwencji ZO ONZ z 1950 r. karane mają być osoby, które utrzymują, prowadzą lub świadomie finansują dom publiczny albo biorą udział w jego finansowaniu czy też świadomie wynajmują komuś lub odnajmują od kogoś budynek bądź inne pomieszczenie lub jakąkolwiek ich część dla celów prostytucji innych osób. Regulację tę należy ocenić pozytywnie, ponieważ umożliwia ona karanie osób, które bezpośrednio nie popełniają przestępstwa handlu ludźmi, gdyż nie werbują i nie transportują ofiar, ale czerpią z tego procederu korzyści finansowe. Możliwość karania tego rodzaju sprawców jest istotna z perspektywy zwalczania handlu ludźmi. Co więcej, w zakresie dozwolonym przez prawo krajowe próby popełnienia któregośkolwiek z powyższych przestępstw z art. 1 i 2, jak też czynności przygotowawcze do ich popełnienia muszą być karane (art. 3 Konwencji ZO ONZ z 1950 r.).

Warto także wspomnieć o Konwencji Nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy, przyjętej w Genewie dnia 17 czerwca 1999 roku, dotyczącej zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci, która penalizuje handel dziećmi⁶⁶, uznając je za najbardziej narażoną i bezbronną grupę ludzi. Zgodnie z art. 3 lit. a powyższej Konwencji przez pojęcie najgorszej formy pracy dzieci należy bowiem rozumieć między innymi wszystkie formy niewolnictwa lub praktyk podobnych do niewolnictwa, takich jak sprzedaż i handel dziećmi, niewolnictwo za długi i pańszczyzna lub praca przymusowa albo obowiązkowa, w tym przymusowe lub obowiązkowe rekrutowanie dzieci do udziału w konflikcie zbrojnym.

Na gruncie prawa międzynarodowego ustanawianego przez Organizację Narodów Zjednoczonych można ponadto wskazać dwa najważniejsze akty, które regulują zapobieganie handlowi ludźmi, współpracę na szczeblu krajowym i międzynarodowym w tym zakresie oraz odpowiedzialność za popełnienie tego typu przestępstwa. Są to: Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z dnia 15 listopada 2000 roku⁶⁷ oraz uzupełniający ją

⁶⁶ Dz.U. z 2004 r. Nr 139, poz. 1474.

⁶⁷ Dz.U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158.

Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, również z 2000 roku. Przyjęcie Konwencji z Palermo postrzegane jest jako odpowiedź społeczności międzynarodowej na nasilające się zjawisko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, w tym procederu handlu ludźmi⁶⁸.

Celem Konwencji z Palermo, zgodnie z jej art. 1, jest „promowanie współpracy, aby skuteczniej zapobiegać i zwalczać międzynarodową przestępczość zorganizowaną”. Według art. 3 ust. 1 lit. b ma ona zastosowanie do poważnych przestępstw w rozumieniu art. 2 Konwencji z Palermo, to jest takich przestępstw, których popełnienie podlega maksymalnej karze pozbawienia wolności w wysokości co najmniej czterech lat lub karze surowszej, jeżeli przestępstwo ma charakter międzynarodowy oraz jest w nie zaangażowana zorganizowana grupa przestępcza. Przystępstwem takim jest niewątpliwie handel ludźmi.

Jednakże powyższy zakres przedmiotowy Konwencji z Palermo należy ocenić negatywnie. Nie obejmuje on bowiem ani przestępstw handlu ludźmi popełnianych na przykład na skalę krajową, czyli niezwiązanych z wywozem ofiar za granicę, ani popełnianych przez sprawców niedziałających w ramach grup przestępczości zorganizowanej. Ponadto bezprawność konwencyjna danego czynu będzie także zależeć od tego, czy w porządku wewnętrznym danego państwa-strony będzie on zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej cztery lata, albo karą surowszą⁶⁹.

Konwencja z Palermo nie penalizuje natomiast samego przestępstwa handlu ludźmi, ale zachowania z nim związane: udział w zorganizowanej grupie przestępczej (art. 5), pranie dochodów z przestępstwa (art. 6) i korupcję (art. 8). Reguluje również kwestie związane z postępowaniem karnym – konfiskatę oraz zajęcie i współpracę międzynarodową w tym zakresie (art. 12 i 13), jurysdykcję (art. 15), ekstradycję (art. 16), przekazywanie osób skazanych (art. 17), wzajemną pomoc prawną (art. 18), wspólne dochodzenia (art. 19) oraz ochronę świadków (art. 24), pomoc dla ofiar i ich ochronę (art. 25), współpracę organów ścigania (art. 27) oraz zapobieganie międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (art. 31).

Regulacje *stricte* dotyczące przestępstwa handlu ludźmi oraz sankcji i odpowiedzialności w tym zakresie normuje natomiast Protokół do Konwencji z Palermo, którego art. 4 stanowi, że znajduje on

⁶⁸ A. Florczak, *Handel ludźmi*, [w:] *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, red. A. Florczak, A. Lisowska, Wrocław 2014, s. 290.

⁶⁹ J. Jurewicz, *Handel ludźmi w polskim prawie karnym i prawie ponadnarodowym*, Łódź 2011, s. 297.

zastosowanie (o ile nie postanowiono inaczej) do zapobiegania, postępowań przygotowawczych i postępowań sądowych w sprawach czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z art. 5 Protokołu do Konwencji z Palermo (jeżeli mają one charakter międzynarodowy i zostały popełnione z udziałem zorganizowanej grupy przestępczej) oraz w odniesieniu do ochrony ofiar takich przestępstw.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 Protokołu do Konwencji z Palermo karane są czyny składające się na przestępstwo handlu ludźmi, o ile zostały popełnione umyślnie. Penalizowane są w nim również niektóre formy stadialne i zjawiskowe przestępstwa handlu ludźmi, gdyż zgodnie z art. 5 ust. 2 lit. a, b i c karane jest uczestnictwo w charakterze współsprawcy, usiłowanie oraz organizowanie innych osób lub kierowanie innymi osobami w celu popełnienia przestępstwa z art. 5 ust. 1 Protokołu. Ponadto w art. 6 Protokołu do Konwencji z Palermo przewidziana jest pomoc dla ofiar handlu ludźmi i ich ochrona. Natomiast w art. 9–13 określone zostały działania państw-stron mające na celu zapobieganie handlowi ludźmi, a także normujące szeroko zakrojoną współpracę organów ścigania, imigracyjnych lub innych właściwych organów państw-stron w zakresie wymiany informacji, szkoleń, działań podejmowanych na granicy oraz bezpieczeństwa i kontroli dokumentów. W doktrynie uważa się jednak Protokół do Konwencji z Palermo za pozostawiający zbyt duży margines swobody co do wdrażanych przez państwa rozwiązań w kwestii zwalczania handlu ludźmi⁷⁰.

Sankcje wobec osób fizycznych normuje sama Konwencja z Palermo, której art. 11 ust. 1 stanowi, że przestępstwo handlu ludźmi ma podlegać sankcjom uwzględniającym wagę takiego przestępstwa. W art. 11 ust. 5 Konwencji z Palermo zobowiązano państwa-strony do ustanowienia długiego okresu przedawnienia, a jeszcze dłuższego, jeżeli domniemany sprawca uchyla się od wymiaru sprawiedliwości. Z drugiej jednak strony państwa-strony Konwencji z Palermo mają, zgodnie z art. 26, zachęcać osoby, które biorą lub brały udział w zorganizowanej grupie przestępczej, do ujawniania i dostarczania informacji użytecznych dla właściwych organów, a także rozważać w odpowiednich przypadkach złagodzenie kary dla osoby oskarżonej lub też zwolnienie jej od odpowiedzialności karnej, jeżeli podejmie współpracę w postępowaniu karnym.

Artykuł 10 Konwencji z Palermo normuje natomiast odpowiedzialność osób prawnych, która przyjąć może charakter zarówno karny, jak i cywilny lub administracyjny. Ponadto osoby prawne pociągnięte do odpowiedzialności zgodnie z tym artykułem mają podlegać skutecznym,

70 *Ibidem*, s. 290.

proporcjonalnym oraz odstręczającym sankcjom karnym lub pozakarnym, w tym sankcjom finansowym. Jednakże odpowiedzialność osób prawnych nie może przesądzić o odpowiedzialności karnej osób fizycznych, które popełniły przestępstwa.

Do istotnych aktów prawa międzynarodowego mających na celu zwalczanie przestępstwa handlu ludźmi można również zaliczyć przyjęty w 2000 roku Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii⁷¹. Zgodnie z art. 1 Protokołu państwa-strony zobowiązane są wprowadzić zakaz między innymi handlu dziećmi, który należy rozumieć jako jakiegokolwiek działanie lub transakcję, w drodze której dziecko przekazywane jest przez jakąkolwiek osobę lub grupę osób innej osobie lub grupie za wynagrodzeniem lub jakąkolwiek inną rekompensatą (art. 2 lit. a).

Ponadto Protokół do Konwencji o prawach dziecka, w odróżnieniu od Konwencji z Palermo i uzupełniającego ją Protokołu, przewiduje w art. 12 mechanizmy kontrolne w postaci dwóch rodzajów raportów przedkładanych Komitetowi Praw Dziecka przez państwa-strony. Pierwszym raportem jest raport wstępny, który zawierać ma wyczerpujące informacje na temat środków, jakie państwo podjęło w celu wdrożenia postanowień Protokołu do Konwencji o prawach dziecka (art. 12 ust. 1). Kolejnymi są raporty okresowe składane Komitetowi Praw Dziecka co pięć lat, zawierające wszelkie dalsze informacje dotyczące wdrażania Protokołu (art. 12 ust. 2). Co więcej, zastrzeżone zostało również prawo Komitetu Praw Dziecka do żądania od państw-stron dalszych informacji związanych z wdrażaniem Protokołu (art. 12 ust. 3).

1.3. Handel ludźmi w regulacjach Rady Europy

Jednym z pierwszych aktów prawnych uchwalonych przez Radę Europy, który zawierał regulacje zakazujące handlu ludźmi, była przyjęta w roku 1950 Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁷². Zgodnie z art. 4 EKPC nikt nie może być trzymany w niewoli lub poddaństwie (ust. 1) ani być zmuszony do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej (ust. 2). Regulacja ta jest niemalże identyczna jak art. 4 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 roku. Jej zakres przedmiotowy jest bowiem również ograniczony do niewolnictwa

⁷¹ Dz.U. z 2007 r. Nr 76, poz. 494.

⁷² Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

i pracy przymusowej. Interpretując pojęcie niewolnictwa na gruncie art. 4 EKPC, Europejski Trybunał Praw Człowieka odwołał się do definicji zawartej w art. 1 pkt 1 Konwencji w sprawie niewolnictwa z 1926 roku⁷³, zgodnie z którym niewolnictwo to stan lub położenie jednostki, względem której stosowane jest postępowanie w całości lub części wynikające z prawa własności⁷⁴. Poddaństwo oznacza natomiast nałożony przy użyciu przymusu i związany z pojęciem niewolnictwa obowiązek świadczenia usług osobom trzecim⁷⁵.

W wyroku wydanym w sprawie S.M. przeciwko Chorwacji Trybunał wskazał, że brzmienie definicji pracy przymusowej lub obowiązkowej z art. 4 ust. 2 EKPC ma na celu ochronę przed poważnym wyzyskiem, takim jak przymusowa prostytutka, niezależnie od tego, czy w danych okolicznościach przestępstwo to jest związane z handlem ludźmi⁷⁶. Trybunał stwierdził ponadto, że do pociągnięcia do odpowiedzialności za naruszenie art. 4 EKPC konieczne jest łączne wystąpienie wszystkich trzech elementów międzynarodowej definicji handlu ludźmi zawartej w Konwencji z Palermo i jej Protokole dodatkowym⁷⁷. Jednakże Trybunał podkreślił, że z perspektywy art. 4 EKPC pojęcie handlu ludźmi dotyczy zarówno krajowego, jak i międzynarodowego wymiaru tego procederu, niezależnie od tego, czy jest on związany z przestępczością zorganizowaną⁷⁸.

Najistotniejszym aktem prawnym dotyczącym zwalczania handlu ludźmi jest natomiast Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z dnia 16 maja 2005 roku⁷⁹. Już w preambule Konwencji wskazano, że handel ludźmi stanowi naruszenie praw człowieka oraz przestępstwo przeciwko godności i integralności istoty ludzkiej. W art. 1 wyznaczono natomiast trzy cele Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi: zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, ochrona praw człowieka ofiar handlu oraz promowanie współpracy międzynarodowej w działaniach przeciwko handlowi ludźmi.

Pierwszy cel – zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, ma zostać osiągnięty przy zagwarantowaniu równości płci. Ważne jest zatem, aby

⁷³ Dz.U. z 1931 r. Nr 4, poz. 21.

⁷⁴ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 26.07.2005 r., 73316/01, Siliadin przeciwko Francji, § 122.

⁷⁵ *Ibidem*, § 124.

⁷⁶ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 25.06.2020 r., 60561/14, S.M. przeciwko Chorwacji, § 300.

⁷⁷ European Court of Human Rights, *Guide on Article 4 of the European Convention on Human Rights*, 2022, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_ENG.pdf (dostęp: 31.12.2022), s. 6.

⁷⁸ *Ibidem*, s. 7.

⁷⁹ Dz.U. z 2009 r. Nr 20, poz. 107.

mieć na uwadze specyficzne potrzeby ofiar w zależności od tego, czy są to kobiety, dzieci, czy mężczyźni⁸⁰. Również drugi cel Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi – ochrona praw człowieka ofiar handlu, stworzenie kompleksowego planu ochrony i pomocy ofiarom i świadkom, ma zostać wykonany przy zagwarantowaniu równości płci. Realizacja powyższych celów z uwzględnieniem równego traktowania i niedyskryminowania ze względu na płeć ma szczególne znaczenie z racji tego, że to właśnie nierówność płci jest jednocześnie przyczyną i konsekwencją handlu ludźmi⁸¹. Powyższe sformułowanie celu dotyczącego ochrony praw człowieka ofiar tego przestępstwa odzwierciedla ponadto wielodyscyplinarność niezbędną do skutecznego zwalczania handlu ludźmi⁸².

Dodatkowo, w celu efektywnej implementacji postanowień Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi, już w art. 1 ust. 2 został wprowadzony specjalny mechanizm monitoringu – Grupa ekspertów ds. działań przeciwko handlowi ludźmi (GRETA). Spotykają się oni na sesjach plenarnych trzy razy w roku⁸³. Przeprowadzają wizyty w różnych krajach będących stronami Konwencji, regularnie sporządzają i publikują raporty, w których oceniają środki podejmowane przez państwa-strony w celu implementacji Konwencji⁸⁴. Szczegółowe zasady powoływania członków GRETA, ich kompetencji i sposobów działania określa rozdział VII Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi. Zgodnie z art. 36 ust. 2 GRETA składa się z od dziesięciu do piętnastu członków powoływanych na czteroletnią kadencję z możliwością jednokrotnego ponownego wyboru.

Artykuł 2 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi podkreśla natomiast, że znajdzie ona zastosowanie do wszystkich form handlu ludźmi, zarówno krajowego, jak i międzynarodowego; związanego i niezwiązanego z przestępczością zorganizowaną. Jest to zatem o wiele szerszy zakres zastosowania niż w przypadku Konwencji z Palermo i Protokołu do Konwencji z Palermo. Natomiast definicja handlu ludźmi i kwestie zgody ofiar przyjęte w art. 4 Konwencji RE przeciwko

80 *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Warsaw, 16.05.2005, Council of Europe Treaty Series – No. 197, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d3812> (dostęp: 7.10.2025), s. 11.

81 J. Planitzer, [w:] *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, red. J. Planitzer, H. Sax, Cheltenham and Northampton 2020, art. 1, s. 34.

82 *Explanatory Report to the Council of Europe Convention...*, s. 11.

83 <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/greta> (dostęp: 7.10.2025).

84 *Ibidem*.

handlowi ludźmi są tożsame z definicjami z art. 3 Protokołu do Konwencji z Palermo.

Rozdział II Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi określa metody zapobiegania temu przestępstwu (koordynacja pomiędzy różnymi organami odpowiedzialnymi za zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi na szczeblu krajowym, prowadzenie badań, kampanii informacyjnych i edukacyjnych, inicjatyw społecznych i gospodarczych, programów szkoleniowych), a także działania ustawodawcze, administracyjne, socjalne, kulturalne i edukacyjne, które zniechęcą do zaspokajania zapotrzebowania, sprzyjającego wszelkim formom wykorzystywania osób (w szczególności kobiet i dzieci), prowadzącego do handlu ludźmi. Ponadto w art. 7 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi zawarte zostały środki kontroli granicznej, które mogą być niezbędne do zapobiegania i wykrywania handlu ludźmi, a art. 8 i 9 zobowiązują strony do zapewnienia właściwej jakości wydawanych przez nie dokumentów podróży lub tożsamości, a także do współpracy międzynarodowej w zakresie ich weryfikowania.

Podkreśleniem wieloaspektowości i złożonego charakteru przestępstwa handlu ludźmi jest zawarcie w katalogu metod zapobiegania temu procederowi jako pierwszej koordynacji na szczeblu krajowym, między różnymi organami odpowiedzialnymi za zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi (art. 5 ust. 1 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi). Aby skutecznie walczyć z tym przestępstwem, konieczna jest bowiem właśnie koordynacja działań prewencyjnych⁸⁵.

Kolejnym niezbędnym działaniem, tuż po koordynacji działań na poziomie krajowym, jest określone w art. 6 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi zniechęcanie do zaspokajania zapotrzebowania, sprzyjającego wszelkim formom wykorzystywania osób, w szczególności kobiet i dzieci, prowadzącego do handlu ludźmi. Cel ten strony mogą osiągnąć poprzez podejmowanie działań takich jak: badanie praktyk, metod i strategii, zwiększanie świadomości w zakresie odpowiedzialności i ważnej roli mediów oraz społeczeństwa obywatelskiego, kampanie informacyjne czy też działania zapobiegawcze (w tym programy edukacyjne dla uczniów).

Przepisy Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi dotyczące dokumentów podróży i tożsamości (art. 8 i 9) mają szczególne znaczenie, ponieważ dokumenty te są podstawowymi narzędziami w handlu ludźmi, zwłaszcza na skalę międzynarodową⁸⁶. Zatem ich dokładna

⁸⁵ *Explanatory Report to the Council of Europe Convention...*, s. 18.

⁸⁶ *Ibidem*, s. 21.

weryfikacja jest ważnym środkiem zapobiegawczym⁸⁷. Musi ona przyjąć dwie formy: weryfikacji dokumentu od strony formalnej i materialnej⁸⁸. Nielegalność dokumentu od strony formalnej dotyczy przypadków jego sfałszowania lub przerobienia, natomiast od strony materialnej – sytuacji, gdy został on wydany przez państwo-stronę na podstawie niewłaściwych lub fałszywych informacji lub gdy ważnym dokumentem posługuje się osoba, do której on nie należy⁸⁹.

Rozdział III Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi oraz część przepisów rozdziału V przewidują ochronę ofiar handlu ludźmi zarówno przed, jak i w trakcie postępowania przygotowawczego i sądowego. Ponadto zgodnie z art. 15 ofiary mają prawo do: informacji o postępowaniach sądowych i administracyjnych w języku dla nich zrozumiałym, bezpłatnej pomocy prawnej oraz odszkodowania od sprawców. Powyższe przepisy dotyczące ochrony ofiar handlu ludźmi mają istotne znaczenie, gdyż ofiary, którym udało się uciec, w większości przypadków znajdują się w trudnej sytuacji, są niepełne i bezbronne⁹⁰. Osoby te muszą zatem otrzymać odpowiednią pomoc – nie tylko prawną, ale także psychologiczną.

Artykuł 18 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi, podobnie do art. 5 ust. 1 Protokołu do Konwencji z Palermo, penalizuje czyny składające się na przestępstwo handlu ludźmi, o ile zostały popełnione umyślnie. Ponadto zgodnie z art. 19 nakazuje się każdej stronie rozważyć penalizowanie korzystania z usług będących formami wykorzystywania ofiar handlu ludźmi, przy czym aby przestępstwo zostało popełnione, konieczna jest świadomość sprawcy, że dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi. Rozwiązanie to ma na celu obniżenie popytu na tego typu usługi⁹¹, a w konsekwencji zmniejszenie skali przestępczości związanej z handlem ludźmi.

Dodatkowo w art. 20 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi penalizacji podlegają czyny umyślne i popełnione w celu umożliwienia handlu ludźmi, a polegające na: fałszowaniu dokumentów podróży lub tożsamości, podrabianiu lub dostarczaniu takich dokumentów oraz zatrzymywaniu, usuwaniu, ukrywaniu, uszkodzaniu lub niszczeniu dokumentów podróży lub tożsamości należących do innej osoby. Powyższe dokumenty są ważnymi narzędziami w międzynarodowym handlu ludźmi, zatem identyfikacja fałszywych lub przerobionych

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ J. Planitzer, [w:] *A Commentary...*, red. J. Planitzer, H. Sax, art. 9, s. 131.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Explanatory Report to the Council of Europe Convention...*, s. 24.

⁹¹ S. Mullally, [w:] *A Commentary...*, red. J. Planitzer, H. Sax, art. 19, s. 269.

dokumentów może umożliwić wykrycie przestępców zajmujących się handlem ludźmi⁹². Ponadto zgodnie z art. 21 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi państwa-strony zobowiązane są do penalizacji umyślnego pomocnictwa lub podżegania do dokonania handlu ludźmi oraz usiłowania popełnienia tego przestępstwa.

W przypadku osób fizycznych, zgodnie z art. 23 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi, popełnienie przez nie przestępstwa handlu ludźmi powinno być „karane za pomocą skutecznych, proporcjonalnych i odstraszcających środków” i „obejmować kary pozbawienia wolności, które mogą dać podstawę do ekstradycji”. Artykuł 24 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi zawiera natomiast katalog okoliczności obciążających, decydujących o typie kwalifikowanym handlu ludźmi. Są nimi sytuacje, w których: przestępstwo w sposób umyślny lub przez rażące niedbalstwo naraziło na niebezpieczeństwo życie ofiary, zostało popełnione przeciwko dziecku, zostało popełnione przez urzędnika państwowego przy wykonywaniu obowiązków lub w ramach działania w zorganizowanej grupie przestępczej. Artykuł 25 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi pozwala również fakultatywnie obostrzyć karę poprzez uwzględnienie ostatecznych wyroków wydanych przez inną stronę w związku z popełnieniem przestępstwa handlu ludźmi lub określonych w tej Konwencji czynów z nim związanych.

Artykuł 22 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi przewiduje natomiast odpowiedzialność i sankcje wobec osób prawnych. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu każda strona musi podjąć działania w celu zapewnienia, że osoba prawna zostanie pociągnięta do odpowiedzialności za czyn uznany za handel ludźmi, popełniony dla jej korzyści przez jakąkolwiek osobę fizyczną, działającą samodzielnie czy też wchodzącą w skład organu osoby prawnej, zajmującą pozycję wiodącą w obrębie danej osoby prawnej z uwagi na: uprawnienie do reprezentowania osoby prawnej, kompetencję do podejmowania decyzji w imieniu osoby prawnej lub kompetencję do sprawowania kontroli w jej obrębie. Ponadto ust. 2 przewiduje, że osoba prawna będzie mogła zostać pociągnięta do odpowiedzialności również wtedy, gdy brak nadzoru lub kontroli ze strony osoby fizycznej określonej w ust. 1 umożliwił popełnienie przestępstwa handlu ludźmi na korzyść tejże osoby prawnej przez osobę fizyczną działającą w ramach przysługujących jej uprawnień. W ust. 3 zastrzeżono, iż odpowiedzialność osób prawnych może mieć charakter zarówno karny, jak i cywilny lub administracyjny. I jednocześnie zgodnie z ust. 4 odpowiedzialność takiej osoby prawnej nie wyklucza

92 *Explanatory Report to the Council of Europe Convention...*, s. 37.

odpowiedzialności karnej osób fizycznych, które dopuściły się popełnienia przestępstwa.

Zgodnie z art. 23 ust. 2 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi sankcje wobec osób prawnych mają się charakteryzować tym samym co sankcje wobec osób fizycznych, to znaczy być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające. Sankcje te mogą również przybrać postać środków karnych, w tym kar pieniężnych. Ponadto art. 23 ust. 4 Konwencji RE przeciwko handlowi ludźmi nakazuje stronom podjąć takie środki, aby możliwe było czasowe lub trwałe zamknięcie przedsiębiorstwa, które było używane do prowadzenia handlu ludźmi, bez naruszania przy tym praw osób trzecich działających w dobrej wierze, lub umożliwienie odmówienia sprawcy (czasowo lub trwałe) wydania zezwolenia na prowadzenie działalności, przy wykonywaniu której doszło do popełnienia tego przestępstwa.

Tak obszerne regulacje w zakresie odpowiedzialności osób prawnych należy ocenić pozytywnie, zważywszy na fakt, że wśród sprawców przestępstw handlu ludźmi dominują osoby działające w zorganizowanych grupach. Mogą one więc często tworzyć i rejestrować oficjalne podmioty posiadające osobowość prawną w celu na przykład prania pieniędzy pochodzących z handlu ludźmi.

1.4. Handel ludźmi w prawie Unii Europejskiej

Zgodnie z art. 5 ust. 3 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2000 roku⁹³ handel ludźmi jest zakazany. Ponadto art. 5 ust. 1 i 2 Karty stanowią, że nikt nie może być trzymany w niewoli lub poddaństwie ani zmuszony do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej. Pojęcie niewolnictwa należy natomiast interpretować w myśl art. 1 pkt 1 Konwencji w sprawie niewolnictwa z 1926 roku⁹⁴, zgodnie z którym niewolnictwo jest stanem czy położeniem jednostki, względem której stosowane jest postępowanie w całości lub części wynikające z prawa własności. Wszystkie powyższe prawa podmiotowe zawarte w art. 5 Karty mają za zadanie chronić wszelkie osoby fizyczne, także o ograniczonej prawnie lub faktycznie zdolności działania, przed niewolnictwem, handlem niewolnikami we wszystkich formach i pracą przymusową lub obowiązkową⁹⁵.

⁹³ Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 389.

⁹⁴ Dz.U. z 1931 r. Nr 4, poz. 21.

⁹⁵ W. Sobczak, [w:] *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, red. A. Wróbel, Warszawa 2020, art. 5, s. 165.

W prawie Unii Europejskiej główny instrument prawny dotyczący zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar tego przestępstwa stanowi dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 roku w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW⁹⁶, której brzmienie zostało zmienione na mocy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2024/1712 z dnia 13 czerwca 2024 roku⁹⁷. Zmiany wprowadzone dyrektywą 2024/1712 państwa członkowskie UE zobowiązane są implementować do dnia 15 lipca 2026 roku.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 dyrektywy 2011/36/UE handel ludźmi stanowi czyn umyślny opisywany jako:

Werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób, w tym wymiana lub przekazanie kontroli nad tymi osobami, z zastosowaniem groźby lub przemocy bądź innych form przymusu, uprowadzenia, oszustwa, podstęp, poprzez nadużycie uprawnień lub wykorzystanie sytuacji bezbronności, lub też wręczenie lub przyjęcie płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby sprawującej kontrolę nad inną osobą, w celu wyzysku.

Definicja ta jest szersza niż definicja handlu ludźmi z Protokołu do Konwencji z Palermo, ponieważ obejmuje również działania pod postacią wymiany lub przekazania kontroli nad osobą, a w kwestii użytych metod także groźbę oraz podstęp⁹⁸.

Artykuł 2 ust. 2 dyrektywy 2011/36/UE uszczegóławia natomiast pojęcie sytuacji bezbronności, wskazując, że ma ona miejsce, gdy „dana osoba nie ma innego – realnego lub możliwego do zaakceptowania – wyboru niż poddanie się nadużyciu”. Definiując pojęcie bezbronności, warto również sięgnąć do motywu 12 Preambuły do dyrektywy 2011/36/UE, zgodnie z którym kategoria osób szczególnie bezbronnych powinna obejmować przynajmniej wszystkie dzieci, a przy ocenie bezbronności ofiary mogą być brane pod uwagę inne czynniki, takie jak płeć, ewentualna ciąża, stan zdrowia lub ewentualna niepełnosprawność.

Zgodnie natomiast ze zmienionym na mocy dyrektywy 2024/1712 art. 2 ust. 3 dyrektywy 2011/36/UE wyzysk obejmuje, w szczególności, wyzyskanie innych osób do prostytucji lub innych form wykorzystywania seksualnego, przymusową pracę lub służbę, w tym żebractwo,

⁹⁶ Dz.Urz. UE L 101, s. 1.

⁹⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1712 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Dz.Urz. UE L 1712).

⁹⁸ E. Tomczyk, *Handel ludźmi...*, s. 163.

niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie, wyzyskiwanie do działalności przestępczej lub usunięcie organów, lub wyzyskiwanie do macierzyństwa zastępczego, przymusowego małżeństwa lub nielegalnej adopcji⁹⁹. Również w tym zakresie przepisy dyrektywy 2011/36/UE mają szerszy zakres zastosowania w porównaniu do Protokołu do Konwencji z Palermo, gdyż pojęcie wyzysku obejmuje tutaj także wyzyskiwanie do działalności przestępczej, wyzyskiwanie do macierzyństwa zastępczego, przymusowego małżeństwa oraz nielegalnej adopcji.

Podobnie do brzmienia art. 3 lit. b Protokołu do Konwencji z Palermo, art. 2 ust. 4 i 5 dyrektywy 2011/36/UE stanowi, że zgoda ofiary handlu ludźmi na wyzysk, niezależnie od tego, czy zamierzony lub rzeczywisty, nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którymkolwiek ze środków określonych w ust. 1, a jeśli zachowanie określone w ust. 1 dotyczy dziecka (to jest osoby poniżej osiemnastego roku życia), stanowi ono przestępstwo handlu ludźmi, nawet jeśli nie posłużono się żadnym ze środków wymienionych w ust. 1.

Artykuł 3 dyrektywy 2011/36/UE nakazuje państwom członkowskim Unii Europejskiej penalizować również podżeganie, pomocnictwo i usiłowanie popełnienia przestępstwa handlu ludźmi. Ponownie katalog czynów penalizowanych jest tutaj szerszy niż w Protokole do Konwencji z Palermo, który penalizuje tylko współsprawstwo, organizowanie innych osób i kierowanie nimi w celu popełnienia przestępstwa handlu ludźmi oraz usiłowanie popełnienia tego przestępstwa. Ponadto na gruncie dyrektywy 2011/36/UE do ukarania sprawców nie jest konieczne spełnienie żadnego z dwóch warunków zawartych w art. 4 Protokołu do Konwencji z Palermo, to jest posiadania przez dane przestępstwo charakteru międzynarodowego oraz popełnienia go z udziałem zorganizowanej grupy przestępczej. Dyrektywa ma zatem o wiele szerszy zakres zastosowania.

W kwestii odpowiedzialności karnej osób fizycznych art. 4 dyrektywy 2011/36/UE jest surowszy niż Konwencja z Palermo wraz

⁹⁹ Jak bowiem wskazano w motywie 6 dyrektywy 2024/1712, „Wyzyskiwanie do macierzyństwa zastępczego, przymusowego małżeństwa lub nielegalnej adopcji mogą już wchodzić w zakres przestępstw dotyczących handlu ludźmi zdefiniowanych w dyrektywie 2011/36/UE, o ile wypełnione są wszystkie znamiona tych przestępstw. Jednak z uwagi na poważny charakter tych praktyk oraz w celu przeciwdziałania stałemu wzrostowi liczby i znaczenia przestępstw dotyczących handlu ludźmi popełnianych w celu innym niż wykorzystywanie seksualne czy wyzysk pracowników, wyzyskiwanie do macierzyństwa zastępczego, przymusowego małżeństwa lub nielegalnej adopcji powinny zostać uwzględnione w tej dyrektywie jako formy wyzysku, o ile wypełniają znamiona przestępstwa handlu ludźmi, w tym kryterium środków. W szczególności, w przypadku handlu ludźmi w celu wyzyskiwania do macierzyństwa zastępczego, niniejsza dyrektywa skupia się na osobach, które składają kobiety, przemocą lub podstępem, do pełnienia roli matek zastępczych”.

z Protokołem, ponieważ nakazuje państwom członkowskim Unii Europejskiej, by przestępstwo handlu ludźmi podlegało sankcjom karnym w maksymalnym wymiarze co najmniej pięciu lat pozbawienia wolności (ust. 1). Ponadto kara ta ma wynosić minimum dziesięć lat pozbawienia wolności, jeżeli przestępstwo: zostało popełnione przeciwko ofierze, która była szczególnie bezbronna (co w kontekście niniejszej dyrektywy obejmuje w szczególności ofiary będące dziećmi); zostało popełnione w ramach organizacji przestępczej w rozumieniu decyzji ramowej Rady 2008/841/WSiSW z dnia 24 października 2008 roku w sprawie zwalczania przestępczości zorganizowanej¹⁰⁰; poprzez działanie umyślne lub rażące niedbalstwo, naraziło życie pokrzywdzonego lub zostało popełnione z użyciem poważnej przemocy lub wyrządziło pokrzywdzonemu szczególnie dotkliwą szkodę, w tym szkodę fizyczną lub psychiczną (ust. 2). Dodatkowo art. 4 ust. 3 dyrektywy 2011/36/UE przewiduje, że jeżeli przestępstwo handlu ludźmi zostanie popełnione przez funkcjonariusza publicznego podczas wykonywania swoich obowiązków (lit. a) lub sprawca ułatwiał lub dopuścił się, za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych, rozpowszechniania obrazów, nagrań wideo lub podobnych materiałów o charakterze seksualnym z udziałem ofiary (lit. b), uznawane będzie to za okoliczność obciążającą.

Artykuł 5 dyrektywy 2011/36/UE określa zasady ponoszenia odpowiedzialności przez osoby prawne (rozumiane jako podmioty posiadające osobowość prawną na mocy prawa właściwego, z wyjątkiem państw i podmiotów prawa publicznego wykonujących władzę publiczną oraz publicznych organizacji międzynarodowych) za przestępstwo handlu ludźmi popełnione na ich korzyść przez osobę działającą indywidualnie lub jako członek organu danej osoby prawnej i pełniącą rolę kierowniczą w tej osobie prawnej na podstawie: prawa reprezentowania danej osoby prawnej; uprawnienia do podejmowania decyzji w imieniu danej osoby prawnej lub uprawnienia do wykonywania kontroli w ramach danej osoby prawnej (ust. 1). Możliwe jest również pociągnięcie do odpowiedzialności osoby prawnej, jeżeli brak nadzoru lub kontroli przez wyżej wymienione osoby fizyczne umożliwił popełnienie na korzyść tej osoby prawnej, przez osobę jej podlegającą, przestępstwa handlu ludźmi (ust. 2). Ponadto odpowiedzialność osoby prawnej nie wyklucza możliwości wszczęcia postępowania karnego przeciwko osobom fizycznym będącym sprawcami przestępstwa, podlegającym do tych przestępstw lub pomagającym w ich popełnieniu (ust. 3).

100 Dz.Urz. UE L 300, s. 42.

Dodatkowo nowe brzmienie art. 6 ust. 2 dyrektywy 2011/36/UE wskazuje aż osiem przykładowych kar, które państwa członkowskie mogą zastosować wobec osób prawnych. Są nimi: a) pozbawienie prawa do korzystania ze świadczeń publicznych lub pomocy publicznej; b) pozbawienie dostępu do finansowania publicznego, w tym do postępowań przetargowych, dotacji, koncesji i licencji; c) czasowy lub stały zakaz prowadzenia działalności gospodarczej; d) cofnięcie zezwoleń i upoważnień do prowadzenia działalności, która doprowadziła do odpowiedniego przestępstwa; e) umieszczenie pod nadzorem sądowym; f) likwidacja sądowa; g) zamknięcie zakładów wykorzystywanych do popełniania przestępstwa oraz h) w przypadku gdy przemawia za tym interes publiczny, publikacja całości lub części orzeczenia sądowego dotyczącego popełnionego przestępstwa oraz nałożonych kar lub środków, bez uszczerbku dla przepisów dotyczących prywatności i ochrony danych osobowych.

Ze względu na to, że coraz więcej przestępstw dotyczących handlu ludźmi jest popełnianych za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych lub technologie takie ułatwiają ich popełnienie, a handlarze ludźmi często używają Internetu i mediów społecznościowych, między innymi w celu werbowania, reklamowania lub wykorzystywania ofiar, sprawowania nad nimi kontroli i organizowania ich transportu¹⁰¹, zaś Internet i media społecznościowe są wykorzystywane również do rozpowszechniania materiałów noszących znamiona wyzysku¹⁰², dyrektywa 2024/1712 wprowadziła do dyrektywy 2011/36/UE art. 18a, zgodnie z którym przestępstwo popełniają również osoby, które umyślnie korzystały z usług świadczonych przez ofiary handlu ludźmi, jeśli ofiara jest wyzyskiwana w celu świadczenia takich usług, a usługobiorca wie, że osoba świadcząca usługę jest ofiarą handlu ludźmi (ust. 1).

Natomiast art. 8 dyrektywy 2011/36/UE przewiduje uprawnienie właściwych organów krajowych do odstąpienia od ścigania lub nakładania sankcji na ofiary handlu ludźmi za ich udział w działalności przestępczej lub innej niezgodnej z prawem działalności, do której zostały zmuszone w bezpośredniej konsekwencji tego, że stały się ofiarami handlu ludźmi. Ponadto art. 9 ust. 1 dyrektywy 2011/36/UE klasyfikuje przestępstwo handlu ludźmi jako przestępstwo publicznoskargowe, a więc jego ściganie nie jest uzależnione od złożenia przez ofiarę skargi lub oskarżenia, a samo postępowanie karne ma być kontynuowane, nawet jeśli ofiara wycofa swoje zeznania. Rozwiązanie to z praktycznego

101 Motyw 8 dyrektywy 2024/1712.

102 *Ibidem.*

punktu widzenia należy ocenić pozytywnie, ponieważ to właśnie obawa ofiar handlu ludźmi przed składaniem zeznań, konfrontacją ze sprawcami czy kontaktami z władzami państwowymi kraju, który z reguły jest dla nich obcy, stanowią czynniki, które mogłyby uniemożliwić przeprowadzenie dochodzenia lub śledztwa i doprowadzenie do skazania sprawców.

Artykuł 17 dyrektywy 2011/36/UE w nowym brzmieniu nakazuje ponadto państwom członkowskim, aby ofiary handlu ludźmi miały dostęp do istniejących systemów odszkodowania stosowanych w odniesieniu do ofiar umyślnych przestępstw dokonanych z użyciem przemocy, a dodatkowo państwa członkowskie mogą ustanowić krajowy fundusz na rzecz ofiar lub podobny instrument, zgodnie ze swoimi przepisami krajowymi, w celu wypłaty odszkodowania ofiarom.

Podobnie do Konwencji z Palermo i Protokołu do niej, dyrektywa 2011/36/UE (w art. 11–16) przewiduje kompleksową pomoc, ochronę i wsparcie ofiar handlu ludźmi, nie tylko w postępowaniu przygotowawczym i sądowym, ale także w przypadkach, gdy na przykład ofiara nie jest gotowa do współpracy podczas śledztwa. W szczególności odnosi się to do dzieci i dzieci pozostających bez opieki, gdyż to właśnie one są jedną z najbardziej wrażliwych grup będących celem zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się handlem ludźmi¹⁰³, a szczególną grupą narażoną na handel ludźmi są dzieci umieszczone w podmiotach zapewniających im całodobową opiekę lub w podmiotach zamkniętych¹⁰⁴.

Dodatkowo zmiany wprowadzone do dyrektywy 2011/36/UE na mocy przepisów dyrektywy 2024/1712 przewidują w szczególności: obowiązek państw członkowskich w zakresie promowania i oferowania regularnych oraz specjalistycznych szkoleń dla specjalistów, którzy mogą mieć kontakt z ofiarami lub potencjalnymi ofiarami handlu ludźmi, w tym funkcjonariuszy policji pierwszej linii kontroli, pracowników sądów, służb pomocy i wsparcia, inspektorów pracy, służb socjalnych i pracowników służby zdrowia (art. 18b); ustanowienie w państwach członkowskich krajowych koordynatorów do spraw zwalczania handlu ludźmi lub równoważnych mechanizmów (art. 19) oraz nałożenie na państwa członkowskie obowiązku przyjmowania i wdrażania co pięć lat krajowego planu działania w zakresie zwalczania handlu ludźmi (art. 19b).

103 Motyw 23 dyrektywy 2024/1712.

104 Motyw 7 dyrektywy 2024/1712.

Rozdział 2. Rola korupcji w handlu ludźmi

2.1. Zdolność państwa do zwalczania handlu ludźmi

Problem szerzącej się skali zjawiska handlu ludźmi został dostrzeżony na arenie międzynarodowej, co skutkowało uchwaleniem w ciągu ostatnich dwudziestu pięciu lat wielu aktów prawnych, zarówno przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Radę Europy, jak też odpowiednie instytucje Unii Europejskiej. Szczególnie istotne jest, aby w walce z handlem ludźmi podkreślać rolę takiego czynnika jak zdolność (możliwości) poszczególnych państw do zapobiegania temu przestępstwu.

Teorię tak zwanej zdolności państwa (*state ability*) w kontekście zapobiegania przestępstwu handlu ludźmi sformułowało w 2020 roku troje amerykańskich naukowców: R.G. Blanton, S.L. Blanton i D. Peksen. Zgodnie z ich definicją teoria ta w szerokim znaczeniu pokazuje zdolność państwa do skutecznego rządzenia społeczeństwem i wdrażania właściwej polityki i inicjatyw w swoich granicach, natomiast w odniesieniu do handlu ludźmi zdolność państwa ma dwa aspekty: skuteczności biurokracji (*bureaucratic efficacy*) oraz zdolności finansowej (*fiscal capacity*)¹⁰⁵. W obrębie pierwszego aspektu szczególnie istotne są trzy elementy: brak korupcji, skuteczny system prawny oraz niezależność biurokracji – korupcja wskazuje bowiem na problemy w państwie związane z praworządnością (dla której istnienia ważna jest niezależna władza sądownicza i sprawiedliwe prawo), a niezależność pracowników sektora biurokracji powoduje, że nie odgrywają oni kluczowej

¹⁰⁵ R.G. Blanton, S.L. Blanton, D. Peksen, *Confronting human trafficking: The role of state capacity*, „Conflict Management and Peace Science” 37, 2020, nr 4, s. 472.

roli w popełnianiu przestępstw handlu ludźmi¹⁰⁶. Natomiast w ramach drugiego aspektu (zdolności finansowej państwa) istotna jest jakość instytucji państwowych i możliwości państwa w kwestii pozyskiwania większych środków finansowych, dzięki którym możliwe jest późniejsze zatrudnienie lepiej wykwalifikowanej kadry zajmującej się egzekwowaniem prawa, a co za tym idzie, skuteczniejsze zwalczanie przestępstwa handlu ludźmi¹⁰⁷.

Autorzy teorii zdolności państwa sformułowali dwie hipotezy badawcze, zgodnie z którymi lepsza skuteczność biurokracji oraz zdolność finansowa państwa skutkują mniejszą skalą przestępczości związanej z handlem ludźmi. Na ich potwierdzenie przeprowadzili analizę różnych danych z lat 2000–2011 dotyczących 142 państw. Skoncentrowali się na analizie dwóch rodzajów handlu ludźmi: pracy przymusowej oraz przymusowej prostytucji. Analiza ta potwierdziła obie hipotezy, dowodząc, że kraje, które mają większą zdolność finansową, są w stanie lepiej finansować i wyposażać swoje komórki organizacyjne odpowiedzialne za walkę z handlem ludźmi, co skutkuje mniejszym prawdopodobieństwem, że staną się one źródłem pozyskiwania ofiar handlu ludźmi lub docelowym rynkiem zbytu w tym procederze¹⁰⁸.

Biorąc pod uwagę powyższe aspekty zdolności państwa do zwalczania handlu ludźmi oraz analizę danych przeprowadzoną przez R.G. Blantona, S.L. Blanton i D. Peksenę, należy uznać, że korupcja jest niezwykle istotnym czynnikiem, który wpływa na skalę występowania przestępstw handlu ludźmi. Jest on oczywiście nierozdzielnie związany z innymi wskaźnikami, takimi jak stan praworządności, jakość instytucji państwowych czy też wykwalifikowana kadra pracownicza. Gdy wszystkie powyższe elementy zdolności państwa są na odpowiednio wysokim poziomie w społeczeństwie, zjawisko korupcji praktycznie nie istnieje, co skutkuje niższym wskaźnikiem przestępczości związanej z handlem ludźmi. Możliwa jest też skuteczniejsza walka z tym procederem. Ponadto eliminacja korupcji jest szczególnie istotna, ponieważ wraz z przestępczością oba te zjawiska wzajemnie się napędzają, utrudniając rozwój gospodarczy, a co gorsza, umożliwiając przestępcom obejście regulacji prawnych¹⁰⁹.

Znaczenie korupcji w metodach działania sprawców handlu ludźmi podkreślała również w jednej ze swoich publikacji La Strada – Fundacja

106 *Ibidem*, s. 474–475.

107 *Ibidem*, s. 475.

108 *Ibidem*.

109 N. Blom, *Human Trafficking: An International Response*, [w:] *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*, red. J. Winterdyk, J. Jones, Cham 2020, s. 1281.

przeciwko handlowi ludźmi. Jednym ze sposobów działania sprawców jest bowiem przejście kontroli nad ofiarą – w formie przemocy fizycznej, psychicznej, uzależnienia, ale także dezinformacji¹¹⁰. Dezinformacja ofiary jest natomiast możliwa między innymi dzięki stworzeniu pozorów bezkarności sprawcy oraz właśnie korupcji¹¹¹.

Negatywne znaczenie korupcji w kontekście praworządności zostało stwierdzone również w preambule do Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji z 2003 roku – wyrażono w niej zaniepokojenie powagą problemów i zagrożeń, jakie niesie korupcja dla stabilności i bezpieczeństwa społeczeństw, szkodząc instytucjom i wartościom demokratycznym, wartościom etycznym i sprawiedliwości oraz zagrażając trwałemu rozwojowi i rządowi prawa¹¹². Ponadto podkreślono fakt, że korupcja jest powiązana z innymi formami przestępczości, w szczególności przestępczości zorganizowanej i gospodarczej, włączając w to pranie pieniędzy. Oznacza to więc między innymi handel ludźmi i inne towarzyszące mu przestępstwa (na przykład wspomniane pranie pieniędzy).

Co więcej, wyrażono przekonanie, że obecnie korupcja jest już zjawiskiem międzynarodowym, a nie tylko lokalnym. Stała się ona problemem globalnym¹¹³. Wśród krajów z najwyższym stopniem skorumpowania wysiłki podejmowane przez władze państwowe w celu zwalczania handlu ludźmi są bowiem niewielkie i jednocześnie nieefektywne¹¹⁴. Korupcja nie tylko stanowi istotny element *modus operandi* handlarzy ludźmi, ale także budzi strach wśród ich ofiar, podsycia nieufność wobec funkcjonariuszy organów ścigania i utrudnia zgłaszanie tego typu przestępstw władzom, które same zamieszane są w ten proceder¹¹⁵.

Warto w tym miejscu przywołać trafne spostrzeżenie H. Decoeura, według którego korupcję można nawet uznać za formę przestępczości zorganizowanej, jeśli przyjmuje formę wspólnego działania wielu osób, a działanie to jest skoordynowane i usystematyzowane¹¹⁶. Także

110 *Handel ludźmi...*, red. I. Dawid-Olczyk, A. Dośpiał, s. 16.

111 *Ibidem*.

112 Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 84, poz. 563).

113 A. Farrell, B. Kane, *Criminal Justice System Responses to Human Trafficking*, [w:] *The Palgrave International Handbook...*, red. J. Winterdyk, J. Jones, s. 647.

114 *Ibidem*.

115 M. van der Watt, B. Krüge, *Breaking Bondages: Control Methods, 'Juju' and Human Trafficking*, [w:] *The Palgrave International Handbook...*, red. J. Winterdyk, J. Jones, s. 943.

116 H. Decoeur, *International Criminal Law Instruments for the Suppression of Organized Crime and Corruption*, [w:] *Confronting the Shadow State: An International Law Perspective on State Organized Crime*, Oxford 2018, s. 84.

Z. Lasocik spostrzegł, iż rynek handlu ludźmi będzie istniał tak długo, jak długo będą występowały tak zwane *push* i *pull factors*¹¹⁷, czyli czynniki „popychające” do stania się ofiarą tego procederu i „przyciągające” ofiary na konkretne rynki zbytu. Korupcję można niewątpliwie zakwalifikować jako czynnik spełniający oba powyższe warunki – ułatwia ona zarówno werbowanie ofiar, jak też ich późniejsze wykorzystywanie. Związek między korupcją a handlem ludźmi dostrzegła również K. Laskowska, która trafnie zauważyła, że handel ludźmi powiązany jest z innymi przestępstwami, takimi jak: bezprawne pozbawienie wolności, zmuszanie do prostytucji, fałszowanie dokumentów oraz korupcja funkcjonariuszy organów państwowych¹¹⁸.

Istota zjawiska społeczno-ekonomicznego, jakim jest korupcja, kryje się w tym, że dotyczyć może ona zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego lub mieć miejsce na styku obu tych sektorów. Korupcja w sektorze publicznym to:

działania lub zaniechania osoby sprawującej funkcję publiczną w zamian za co najmniej obietnicę korzyści majątkowych lub osobistych dla niej lub jej bliskich, prowadzące do odniesienia korzyści majątkowej, osobistej lub politycznej przez korumpującego lub osoby przezeń reprezentowane, działanie lub zaniechanie osoby sprawującej funkcję publiczną¹¹⁹.

Można wyróżnić jej dwa rodzaje: tak zwaną korupcję w urzędzie i korupcję polityczną¹²⁰. Największe znaczenie w kontekście handlu ludźmi ma korupcja w urzędzie. Przez to pojęcie należy bowiem rozumieć akty sprzedajności i przekupstwa, których w sposób czynny lub bierny dopuszczają się osoby wykonujące zadania powierzone im przez państwo, przeważnie funkcjonariusze publiczni czy też osoby zatrudnione w jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi¹²¹.

Kolejnym polem nadużyć jest obszar styku sektora publicznego z prywatnym; tam również mogą zachodzić interakcje korupcyjne. Dochodzi wtedy do porozumienia między przedstawicielami obu sektorów, a celem jest osiągnięcie indywidualnych, obopólnych korzyści przy wykorzystaniu stanowisk i uprawnień osób sprawujących władzę publiczną¹²². Trzecim obszarem, na którym korupcja może występować, jest sektor prywatny. Korupcja sektora prywatnego (zwana także korupcją

¹¹⁷ Z. Lasocik, *Handel ludźmi...*, s. 237.

¹¹⁸ K. Laskowska, *Obszary działalności zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, red. E.W. Pływaczewski, Warszawa 2011, s. 96.

¹¹⁹ M.K. Kozłowska, *Prawo administracyjne jako narzędzie przeciwdziałania korupcji funkcjonariuszy administracji publicznej*, Wrocław 2021, s. 25 i cytowana tam literatura.

¹²⁰ *Ibidem*.

¹²¹ *Ibidem*, s. 26.

¹²² *Ibidem*, s. 27.

komercyjną) występuje w obrębie firm lub między nimi, a przedmiotem wymiany jest dobro prywatne¹²³. Podmiotami, które dokonują tych czynów, są nie urzędnicy państwowi, a na przykład osoby na stanowiskach kierowniczych w prywatnych firmach. Ten rodzaj korupcji może przyjąć różnorakie formy – łapówkarstwa, oszustwa czy też prania brudnych pieniędzy¹²⁴.

2.2. Korupcja na poszczególnych etapach handlu ludźmi

O znaczeniu zwalczania korupcji w zapobieganiu handlowi ludźmi świadczy jej istotna rola w dynamice procesu tego przestępstwa. Korupcja może przyjmować dowolną postać i ułatwiać wykorzystywanie ofiar w każdym celu¹²⁵. Może występować zarówno na etapie pozyskiwania ofiar, ich transportu, jak i wykorzystania¹²⁶. Jeżeli chodzi o fazę pozyskiwania ofiar, to mogą być w nią zaangażowane organy państwowe, do których kompetencji należy wydawanie imigrantom różnego rodzaju dokumentów, takich jak wize, zezwolenia na pobyt stały lub tymczasowy, jak również urzędy wydające akty stanu cywilnego, w tym akty małżeństwa. Łapówki mogą być wręczane między innymi w celu przyspieszenia procesu biurokratycznego lub pozyskiwania dokumentów¹²⁷ czy też pozyskiwania autentycznych dokumentów na podstawie fałszywych informacji¹²⁸. Oczywiście na tym etapie istotne znaczenie mają również podmioty świadczące usługi związane między innymi z legalizacją pobytu w danym kraju albo poszukiwaniem i organizowaniem stanowisk pracy dla cudzoziemców. Na tym polu może dochodzić do wielu nadużyć takich jak: podrabianie dokumentacji pracowniczej, zawyżanie opłat za świadczone usługi, wymyślanie fikcyjnych usług, które muszą zostać wykonane, aby danej osobie została przyznana na przykład wiza, czy też kradzież niewypełnionych druków urzędowych lub dokumentów (paszportu, dowodu tożsamości) danej osoby.

¹²³ *Ibidem*, s. 28.

¹²⁴ *Ibidem*.

¹²⁵ UNODC Working Group on Trafficking in Person, *Emerging knowledge and practice regarding the prevention of and response to corruption in the context of trafficking in persons*, CTOC/COP/WG.4/2023/2, 14.07.2023, <https://docs.un.org/en/CTOC/COP/WG.4/2023/2> (dostęp: 7.10.2025), s. 2.

¹²⁶ C. DiRienzo, *Compliance with anti-human trafficking policies: The mediating effect of corruption*, „Crime, Law and Social Change” 70, 2018, s. 527.

¹²⁷ UNODC Working Group on Trafficking in Person, *Emerging knowledge...*, s. 4.

¹²⁸ UNODC Regional Office for South-East Asia and the Pacific and Regional Support Office of the Bali Process, *Corruption as a Facilitator of Smuggling of Migrants and Trafficking in Persons*, s. iv.

W kontekście handlu ludźmi w celu pozyskiwania narządów korupcja może natomiast umożliwić dostęp do: laboratoriów, w których badana będzie potencjalna zgodność tkanek pomiędzy biorcą a dawcą (ofiara handlu ludźmi), infrastruktury szpitali i innych placówek leczniczych, w których przeprowadzone będą operacje usunięcia narządów i zapewniona opieka pooperacyjna dla ofiary handlu ludźmi, od której zostaną pobrane narządy¹²⁹.

Możliwość skorumpowania urzędników państwowych pojawia się również w kolejnym etapie międzynarodowego handlu ludźmi – transporcie. Kluczową rolę odgrywają tutaj bowiem funkcjonariusze straży granicznej, którzy ostatecznie decydują o zezwoleniu lub odmowie wjazdu na teren kraju. Skorumpowani urzędnicy celowo zaniedbują swoje obowiązki, w związku z czym na granicy przepuszczane są osoby bez wymaganych dokumentów, z podrobionymi lub przerobionymi dokumentami oraz osoby, których zachowanie jest wyraźną oznaką, że są zastraszane i zmuszane do przekroczenia granicy. Może się również zdarzyć, że te same dokumenty są używane przez wiele osób w różnym czasie.

Kolejnym etapem handlu ludźmi jest wykorzystywanie ofiar. W takich sytuacjach skorumpowani przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości, na przykład policjanci czy prokuratorzy, po przyjęciu łapówki odmawiają wszczęcia śledztwa lub dochodzenia w sprawie czy też bezpodstawnie umarzają już wszczęte postępowanie. Współpraca skorumpowanych funkcjonariuszy publicznych z osobami lub grupami przestępczymi zajmującymi się handlem ludźmi może też przyjąć formę ostrzegania na przykład właścicieli klubów, agencji towarzyskich czy też pracodawców o planowanych kontrolach w związku ze zgłaszanymi nieprawidłowościami, aby ci mogli do tego czasu pozbyć się dowodów przestępstwa. Na etapie wykorzystywania ofiar korupcja może występować w odniesieniu do agencji modelek, biur matrymonialnych, hoteli czy też firm budowlanych¹³⁰. Dodatkowo skorumpowani funkcjonariusze mogą szkolić handlarzy ludźmi¹³¹. Przykładowo w Albanii kilku byłych agentów służb bezpieczeństwa rzekomo szkoliło przestępców w zakresie technik wywiadowczych, pomagając tym sposobem w funkcjonowaniu i rozwoju sieci przestępczej oraz komunikacji odbywającej

129 UNODC Working Group on Trafficking in Person, *Emerging knowledge...*, s. 7.

130 M.M. Motseki, *An exploration of corruption and human trafficking: The South African case*, „Cogent Social Sciences” 8, 2022, nr 1, s. 2.

131 S. Fouladvand, *Corruption and human trafficking. A holistic approach*, [w:] *Corruption in the Global Era. Causes, Sources and Forms of Manifestation*, red. L. Pasculli, N. Ryder, London 2019, s. 291.

się w jej obrębie¹³². Z kolei skorumpowani policjanci mogą przyczyniać się do ponownego wykorzystywania ofiar handlu ludźmi, oddając je z powrotem w ręce przestępców¹³³.

Korupcję urzędników i funkcjonariuszy państwowych dotyczącą handlu ludźmi można także podzielić według trzech innych kryteriów. Czynnikiem różnicującym jest w tym przypadku rola urzędnika. Może on: sam popełniać przestępstwo handlu ludźmi, ułatwiać handlowanie ludźmi innym osobom lub umożliwiać sprawcom uniknięcie odpowiedzialności¹³⁴. W pierwszym przypadku skorumpowany urzędnik jest bezpośrednio zaangażowany w handel ludźmi. Pełni aktywną rolę w werbowaniu, transporcie i wykorzystywaniu ofiar¹³⁵. Jest to możliwe dzięki pozycji zajmowanej przez urzędnika lub funkcjonariusza czy też posiadanym kontaktom z osobami szczególnie narażonymi na bycie celem handlarzy ludźmi¹³⁶. Urzędnik może działać zarówno samodzielnie, jak i w porozumieniu z innymi przestępcami¹³⁷. Sytuacje takie przedstawione zostały na przykład w raporcie opublikowanym w 2015 roku przez organizację pozarządową działającą na rzecz praw człowieka (Disability Rights International) i dotyczyły handlu dziećmi, znajdującymi się w państwowym domu dziecka w Odessie, do celów pracy przymusowej i wykorzystywania seksualnego¹³⁸. Sytuacja, w której handlarz ludźmi był jednocześnie urzędnikiem państwowym, miała także miejsce w Mołdawii. Osoba ta była członkiem organizacji przestępczej i tymczasowym dyrektorem miejskiego przedsiębiorstwa gospodarki komunalnej¹³⁹. Urzędnik zwerbował minimum piętnaście kobiet, które zostały przetransportowane w celu wykorzystywania seksualnego na Cypr, do Dubaju i Turcji¹⁴⁰.

W drugim przypadku, gdy skorumpowany urzędnik lub funkcjonariusz publiczny ułatwia handlowanie ludźmi innym osobom, jego rola jest również znacząca. Może ona polegać na: werbowaniu lub

132 J. Leman, S. Janssens, *Albanian Entrepreneurial Practices in Human Smuggling and Trafficking: On the road to the United Kingdom via Brussels, 1995–2005*, „International Migration” 50, 2012, nr 6, s. 166–179.

133 S. Jonsson, *The Complex Relationship between Police Corruption and Sex Trafficking in Origin Countries*, „Journal of Human Trafficking” 5, 2019, nr 2, s. 113.

134 International Bar Association, *Human Trafficking and Public Corruption: A report by the IBA's Presidential Task Force against Human Trafficking*, 2016, <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=E34FFA1D-8038-4AEC-A631-E0E2A7E0AD86> (dostęp: 7.10.2025), s. 19.

135 *Ibidem*.

136 *Ibidem*.

137 *Ibidem*.

138 Disability Rights International, *No Way Home: The Exploitation and Abuse of Children in Ukraine's Orphanages*, 2015, <https://www.driadvocacy.org/wp-content/uploads/No-Way-Home-final.pdf> (dostęp: 22.10.2022).

139 International Bar Association, *Human Trafficking and Public Corruption...*, s. 22.

140 *Ibidem*.

transportie ofiar, organizowaniu nieautoryzowanych i nielegalnych wjazdów do i wyjazdów z kraju, a także fałszowaniu dokumentów¹⁴¹. Wiele tego typu sytuacji ma miejsce w praktyce. Na przykład w Polsce policjant werbował nastoletnie dziewczynki z domu dziecka i dostarczał je lokalnej grupie przestępczej, a następnie brał udział w ich wykorzystywaniu seksualnym¹⁴². Jedna z ofiar handlu ludźmi transportowana z Kolumbii do Ekwadoru zidentyfikowała kierowcę, który ją przewoził samochodem między tymi dwoma krajami, jako urzędnika imigracyjnego¹⁴³. Australijscy handlarze ludźmi współpracowali natomiast ze skorumpowanym urzędnikiem imigracyjnym, który umożliwił im niezgodne z prawem uzyskiwanie wiz dla uchodźców z przeznaczeniem dla ofiar zwerbowanych w Tajlandii, które sprowadzane były do Sydney i zmuszane do prostytucji¹⁴⁴.

Natomiast przerabianie lub podrabianie dokumentów przez skorumpowanych urzędników może umożliwiać handlarzom ludźmi transport ofiar z kraju ich pochodzenia do kraju docelowego, transport dzieci przez granicę bez zgody rodziców, a także umożliwiać ofiarom „legalny” pobyt w danym kraju¹⁴⁵. Na przykład w Nepalu skazano czterdziestu sześciu urzędników Departamentu ds. Zatrudniania Cudzoziemców i Urzędu Imigracyjnego za otrzymywanie łapówek i wystawianie w zamian imigrantom zarobkowym sfalszowanych dokumentów podróży oraz zamieszczanie w prawdziwych dokumentach fałszywych informacji¹⁴⁶. Skazani zostali również amerykańscy funkcjonariusze straży granicznej, którzy w zamian za łapówki pozwalali migrantom przekraczać granicę meksykańsko-amerykańską bez dokumentów¹⁴⁷.

Trzecim rodzajem zaangażowania skorumpowanych urzędników państwowych jest ułatwianie sprawcom uniknięcia odpowiedzialności.

¹⁴¹ *Ibidem*, s. 24.

¹⁴² L. Holmes, *Human Trafficking & Corruption: Triple Victimisation?*, [w:] *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*, red. C. Friesendorf, Vienna-Geneva 2009, s. 90.

¹⁴³ Causa Penal No 604-09, del Juzgado Cuarto de lo Penal de Imbabura.

¹⁴⁴ R v Johan Sieders i Somsri Yotchomchin, New South Wales Court of Criminal Appeal, UNODC No AUS005, https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/aus/2008/_r_v_sieders_yotchomchin.html?tmpl=old (dostęp: 7.10.2025).

¹⁴⁵ International Bar Association, *Human Trafficking and Public Corruption...*, s. 28.

¹⁴⁶ B. Uddin, *Human Trafficking in South Asia: Issues of Corruption and Human Security*, „International Journal of Social Work and Human Services Practice” 2, 2014, nr 1, Horizon Research Publishing, s. 24, www.hrpub.org/download/20140305/IJRH3-19201859.pdf (dostęp: 8.10.2025).

¹⁴⁷ J. Pinkerton, *Corruption crosses the border with agent bribes: U.S. officers have been charged with taking money to let traffickers cross checkpoints*, Houston Chronicle (US), 30.05.2005, <https://www.chron.com/news/houston-texas/article/Corruption-crosses-the-border-with-agent-bribes-1657406.php> (dostęp: 8.10.2025).

Działania, które to umożliwiają, to między innymi: ignorowanie sygnałów świadczących o możliwym przestępstwie (tak zwanych *red flags*), zapewnianie ochrony handlarzom ludźmi i ich interesom, odmowa zarejestrowania zgłoszeń dotyczących handlu ludźmi, informowanie przestępców o działaniach i operacjach prowadzonych przez służby państwowe, obstrukcja śledztw czy też zmniejszanie kar wymierzanych handlarzom ludźmi¹⁴⁸. Tego typu sytuacje również mają miejsce w praktyce. W 2003 roku przyznał się do winy nowojorski urzędnik imigracyjny, który przyjął łapówkę od osoby chcącej uniknąć oskarżenia o handel ludźmi¹⁴⁹. W tym celu urzędnik usiłował deportować dwie ofiary, które chciały zeznawać w sprawie przeciwko handlarzowi ludźmi, który uprzednio wręczył mu łapówkę¹⁵⁰. W innym śledztwie, również prowadzonym w Nowym Jorku, ustalono, że dwóch policjantów otrzymało łapówki w zamian za ochronę rozległej sieci koreańskich domów publicznych, w których przetrzymywane były ofiary handlu ludźmi¹⁵¹. W 2011 roku Azjatycka Komisja Praw Człowieka (AHRC) zgłosiła natomiast sprawę piętnastolatki, ofiary handlu ludźmi, która została przetransportowana z Indii do Bangladeszu. Mimo że rodzina ofiary szukała pomocy na policji, funkcjonariusze pozostali bierni¹⁵². Ostatecznie zawiadomienie rodziny zostało zarejestrowane, ale służby rzekomo nie zrobiły nic, aby dokładnie zbadać sprawę i uratować nastolatkę¹⁵³.

2.3. Znaczenie korupcji w handlu ludźmi

Problem korupcji w kontekście handlu ludźmi omówiony został w raporcie stworzonym w ramach projektu organizowanego przez Radę Europy w 2002 roku, zatytułowanym „Program zwalczania korupcji i przestępczości zorganizowanej w Europie Środkowo-Wschodniej” (PACO). Badania przeprowadzone w ramach tego projektu wykazały,

148 International Bar Association, *Human Trafficking and Public Corruption...*, s. 29.

149 Wyrok Sądu Dystryktowego USA z dnia 18 stycznia 2008 r. w sprawie *Yushuvayev v. United States*, 532 F. Supp. 2d 455 (E.D.N.Y. 2008).

150 *Ibidem*.

151 *United States v. Do Hyup Bae*, No 1:06-mj-00862-KAM (EDNY 2006), https://www.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/usa/2007/united_states_v._kim_et_al_do_hyup_bae.html?lng=en&tmpl=sherloc (dostęp: 8.10.2025); *United States v. Jerry Svoronos*, No 06-CR-234 (SLT) (RML) (EDNY 2006), https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/usa/2007/united_states_v._kim_et_al_aka_jerry_svoronos.html?tmpl=old (dostęp: 8.10.2025).

152 Human Rights Defense International, INDIA: West Bengal state police refuses to help a family to rescue a kidnapped girl, <https://www.hrds.in/india-west-bengal-state-police-refuses-to-help-a-family-to-rescue-a-kidnapped-girl/?PageSpeed=noscript> (dostęp: 20.10.2025).

153 *Ibidem*.

że w prawie wszystkich krajach Europy Środkowo-Wschodniej występują problemy z korupcją związaną z handlem ludźmi, a mimo tego nie pojawiły się żadne raporty dotyczące spraw będących w toku lub zakończonych skazaniem sprawców¹⁵⁴. W raporcie zauważano, że problem korupcji dotyczy w dużej mierze policji – zgłaszana była bierność funkcjonariuszy i powstrzymywanie się przez nich od działania. Wskazano, iż lokalni funkcjonariusze policji, a także członkowie władz politycznych zapewniają ochronę lokalom, w których wykorzystywane są ofiary handlu ludźmi, w zamian za korzyści pieniężne lub usługi o charakterze seksualnym informują właścicieli tego typu miejsc o planowanych kontrolach, współpracują z przestępcami, przyczyniając się do ponownego handlu osobami już wykorzystywanymi lub sprawiając, że nie będą one składały zeznań¹⁵⁵.

Korupcja dotyczyła także sektora prywatnego, w szczególności biur podróży. Dowodzi to, że skala tego zjawiska społeczno-ekonomicznego sięga również poza sektor publiczny. Ponadto osoby pracujące w organizacjach pozarządowych niechętnie zgłaszały przypadki korupcji, ponieważ bały się, że narażą siebie i instytucję, w której pracują, a same ofiary handlu ludźmi nie chciały zeznawać przed sądem w obawie o możliwość pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej¹⁵⁶. Powyższe wnioski pokazują nieefektywność regulacji prawnych dotyczących przeciwdziałania korupcji, handlu ludźmi, a także ochrony ofiar przestępstwa handlu ludźmi i osób, które odważyłyby się zgłosić przypadki korupcji.

Związek korupcji i handlu ludźmi został dostrzeżony także w 2008 roku podczas Wiedeńskiego forum ds. walki z handlem ludźmi, zorganizowanego przez Globalną Inicjatywę Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. walki z handlem ludźmi (United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking – UN.GIFT). Zauważono, że korupcja ma ogromne znaczenie w tym procederze. Jest zarówno przyczyną, jak i czynnikiem ułatwiającym przestępcom handlowanie ludźmi, jednakże – jak trafnie zaznaczono – rola korupcji jest w tym przypadku badana w niewielkim stopniu¹⁵⁷. W sprawozdaniu z forum

154 Council of Europe – Economic Crime Division, Programme against Corruption and Organised Crime in South-eastern Europe (PACO). Project PACO Networking, *Trafficking in human beings and corruption*, 2002, s. 9.

155 *Ibidem*, s. 9–10.

156 *Ibidem*, s. 10.

157 The Vienna Forum to fight Human Trafficking 13–15 February 2008, Austria Center Vienna, Background Paper, *020 Workshop: Corruption and Human Trafficking: The Grease that Facilitates the Crime*, <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP020CorruptionandHumanTrafficking.pdf> (dostęp: 8.10.2025), s. 2.

stwierdzono, że korupcja może pojawić się przed, w trakcie oraz po przestępstwie handlu ludźmi – nie jest zatem ograniczona wyłącznie do kraju pochodzenia ofiar lub stanowiącego końcową destynację, ale może także mieć miejsce w trakcie procesu wykorzystywania ofiar¹⁵⁸.

W sprawozdaniu zamieszczono również spis wielu przykładowych sytuacji, w których może wystąpić korupcja, oraz podmiotów, które można przekupić. Wymienione sytuacje to: werbowanie ofiar, porwania, kradzież tożsamości, podrabianie i przerabianie dokumentów tożsamości i dokumentów podróży, zdobywanie wiz na drodze oszustwa (w tym podrabianie zaproszeń), transport, nielegalne przekraczanie granicy, kontrolowanie ofiar i ich wykorzystywanie w różnych celach, pranie pieniędzy¹⁵⁹. Natomiast podmiotami, które mogą być zaangażowane w korupcję, są na przykład: funkcjonariusze wymiaru sprawiedliwości (w tym policjanci, prokuratorzy, sędziowie), pracownicy ambasad i konsulatów, celnicy, żołnierze i inni pracownicy sił zbrojnych, politycy, pracownicy i członkowie instytucji rządowych, pracownicy służby cywilnej, przedsiębiorcy, personel medyczny, przewoźnicy, pracownicy agencji pracy, biura podróży, banki i inne instytucje finansowe, prawnicy, dziennikarze, pracownicy organizacji pozarządowych i pracownicy socjalni, a także osoby zatrudnione w domach dziecka¹⁶⁰.

W sprawozdaniu z forum zawarto również bardzo ważne spostrzeżenie – korupcja sprawia, że handel ludźmi pozostaje wysoce dochodowym i mało ryzykownym przestępstwem¹⁶¹. Ponadto na podstawie informacji w nim zawartych można wnioskować, że możliwość skorumpowania odpowiednich podmiotów odgrywa decydującą rolę przy wyborze szlaków przemytu i handlu ludźmi czy też sposobu postępowania przestępców.

Znaczeniu korupcji w handlu ludźmi poświęcony został również obszerny raport Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju z 2016 roku zatytułowany „Handel ludźmi i korupcja. Przerwanie łańcucha”. Już na wstępie rozdziału drugiego, poświęconego symbiozie łączącej handel ludźmi i korupcję, stwierdzono, że handel ludźmi nie mógłby istnieć na tak ogromną skalę jak obecnie, gdyby nie korupcja – ułatwia ona bowiem funkcjonowanie czarnego rynku na takiej samej zasadzie jak transparentność i praworządność wspiera legalną działalność¹⁶².

158 *Ibidem*, s. 3.

159 *Ibidem*, s. 4.

160 *Ibidem*.

161 *Ibidem*, s. 5.

162 OECD, *Trafficking in Persons and Corruption: Breaking the Chain*, OECD Public Governance Reviews, Paris 2016, s. 33–34.

Korupcja w handlu ludźmi ma cztery główne cele: zapewnianie przestępstwu niewykrywalności, w razie jego wykrycia – bezkarności sprawców, ułatwianie dokonywania przestępstwa i zapewnianie ponownej wiktyimizacji ofiar¹⁶³.

Porównując dane zawarte w amerykańskim raporcie dotyczącym handlu ludźmi z 2014 roku oraz w Indeksie Postrzegania Korupcji stworzonym przez Transparency International również w 2014 roku, autorzy Raportu OECD trafnie wnioskują, że kraje, które wkładają najmniej wysiłku w zwalczanie handlu ludźmi, mają wysoki wskaźnik korupcji¹⁶⁴. W Raporcie OECD przywołane zostały także badania Transparency International z 2011 roku. Zidentyfikowano w nich działania na poszczególnych etapach handlu ludźmi, w trakcie których najbardziej prawdopodobne jest pojawienie się korupcji. Jeżeli chodzi o etap werbowania ofiar, to jest to kupowanie milczenia osób należących do różnego rodzaju instytucji rządowych, odpowiedzialnych za chronienie członków społeczeństwa przed tego typu działaniami przestępczymi¹⁶⁵. Na etapie transportu następuje korumpowanie osób odpowiedzialnych za przeprowadzanie kontroli podczas przekraczania granicy. Natomiast w końcowej fazie przestępstwa, czyli wykorzystywaniu ofiar, jest to opłacanie urzędników i funkcjonariuszy publicznych w celu zaniechania kontroli miejsc, w których proceder ten ma miejsce¹⁶⁶.

Głęboke powiązanie korupcji z handlem ludźmi dostrzegli też L. Shelley i C. Pardo. Jednoznacznie stwierdzili, że do skutecznego zrealizowania przestępstwa handlu ludźmi konieczne jest przekupienie (lub wymuszenie określonego działania siłą lub przez szantaż) pracowników straży granicznej, funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości, pracowników sił zbrojnych, celników, urzędników konsularnych czy też innych pracowników dyplomacji¹⁶⁷. Korupcja powyższych osób pomaga bowiem w transportowaniu ofiar między krajami, przy użyciu dokumentów nienależących do tych osób, czy też sprawia, że ofiary handlu ludźmi nie otrzymują od władz państwowych należytej ochrony¹⁶⁸.

163 *Ibidem*, s. 34.

164 *Ibidem*, s. 34–35; Transparency International, *Corruption Perception Index 2014*, https://images.transparencycdn.org/images/2014_CPIBrochure_EN.pdf (dostęp: 8.10.2025); US Department of State, *Trafficking in Persons Report June 2014*, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/226844.pdf> (dostęp: 8.10.2025).

165 OECD, *Trafficking in Persons and Corruption...*, s. 37.

166 *Ibidem*.

167 L. Shelley, C. Pardo, *Human Smuggling and Trafficking into Europe*, [w:] *Debating Immigration*, red. C. Swain, Cambridge 2018, s. 391–392.

168 *Ibidem*, s. 392.

Znaczenie korupcji w handlu ludźmi wykazał O. Agbu w analizie danych dotyczących handlu ludźmi w Nigerii. W konkluzji autor stwierdza, że przestępstwo to przybiera poważniejszą skalę w wysoce skorumpowanych społeczeństwach, zatem jakiegokolwiek próby zwalczania go powinny również obejmować walkę z korupcją, zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym¹⁶⁹. Z kolei A.C.S. Studnicka wykazała, że w Brazylii korupcja stanowi czynnik skłaniający do popełniania przestępstwa handlu ludźmi oraz że to właśnie od niej zależne jest handlowanie ludźmi¹⁷⁰. Natomiast C.B. Lyday udowodniła, że istnieje silne powiązanie między korupcją w państwie a jakością działań podejmowanych w walce z handlem ludźmi przez rząd danego państwa¹⁷¹; R. Surtees trafnie zauważa, iż korupcja sprawia, że ofiary nie ufają urzędnikom i funkcjonariuszom publicznym, a ponadto istnieje w związku z tym mniejsze prawdopodobieństwo, że ofiara handlu ludźmi zaakceptuje pomoc od takiej osoby¹⁷².

Natomiast S.X. Zhang i S.L. Pineda przeprowadzili analizę wpływu ubóstwa i korupcji urzędników państwowych na handel ludźmi. Jedną z pierwszych bardzo istotnych kwestii, którą zauważyli, był fakt, że ich analiza opiera się na oficjalnych danych i nie ma charakteru bezpośredniego¹⁷³. Stwierdzenie to można odnieść ogólnie do dostępnych danych dotyczących korupcji. Prowadzi to do wniosku, iż zjawisko korupcji może mieć (i z pewnością ma) większą skalę niż ta ukazana w różnego rodzaju analizach i badaniach. Niemniej jednak z analizy S.X. Zhanga i S.L. Pinedy wynika, iż kraje, które w najmniejszym stopniu zwalczają handel ludźmi, charakteryzują się wysokim poziomem korupcji¹⁷⁴.

Międzynarodowa Rada Adwokacka (International Bar Association), w raporcie z 2016 roku dotyczącym handlu ludźmi i korupcji w sektorze publicznym, dokonała analizy powiązań łączących oba te przestępstwa. Na podstawie wyroków i dokumentacji sądowej, publikacji naukowych, a także rządowych i pozarządowych raportów i badań wykazano niepodważalny związek korupcji i handlu ludźmi. Korupcja pozwala

169 C. DiRienzo, *Compliance with anti-human trafficking policies...*, s. 528.

170 A.C.S. Studnicka, *Corruption and human trafficking in Brazil: Findings from a multi-modal Approach*, „European Journal of Criminology” 7, 2010, nr 1, s. 29–43.

171 C.B. Lyday, *The shadow market in human beings: An anti-corruption perspective*, Paper presented at Transparency International’s 10th International Anti-Corruption Conference, Prague, Czech Republic, 7–10 October 2010.

172 R. Surtees, *Traffickers and trafficking in southern and Eastern Europe*, „European Criminology” 5, 2008, nr 1, s. 39–68.

173 S.X. Zhang, S.L. Pineda, *Corruption as a Causal Factor in Human Trafficking*, [w:] *Organized Crime: Culture, Markets and Policies*, red. D. Siegel, H. Nelen, New York 2008, s. 53.

174 *Ibidem*.

bowiem kwitnąć handlowi ludźmi – sprawia, że przestępstwo to jest niewidoczne, a w przypadku wykrycia sprawców umożliwia im uniknięcie odpowiedzialności, a także zwiększa ryzyko wtórnej wiktyimizacji ofiar handlu ludźmi¹⁷⁵.

W raporcie powołano się również na badania przeprowadzone w 2009 roku przez Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości. Wykazały one, że funkcjonariusze organów ścigania (w tym policji, straży granicznej, urzędu imigracyjnego i urzędu celnego) są osobami, co do których istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że będą uczestniczyć w korupcji związanej z handlem ludźmi, a niektórzy funkcjonariusze i urzędnicy państwowi mogą także wykorzystywać posiadaną władzę do bezpośredniego angażowania się w ten proceder¹⁷⁶.

Ponadto dzięki korupcji handlarze ludźmi mogą sprawować kontrolę nad ofiarami poprzez utrzymywanie ich w przekonaniu, że w ich wykorzystywanie zaangażowani są także przedstawiciele urzędów i instytucji państwowych. To z kolei prowadzi do sytuacji, w których ofiary nabierają przekonania, że zgłoszenie przestępstwa organom ścigania nie przyniesie żadnych rezultatów i jedynym rozwiązaniem jest milczenie i uległość wobec przestępców¹⁷⁷. Takie przypadki miały już miejsce w praktyce. Na przykład ofiary handlu ludźmi, które były transportowane z Europy Wschodniej do Belgii, zgłosiły brak zaufania do policji¹⁷⁸. Powiedziały śledczym, że ich oprawcy mieli koneksje z urzędnikami państwowymi i policjantami, a jako dowód wskazały, że handlarze ludźmi organizowali orgie dla policjantów, sędziów i polityków¹⁷⁹. Korupcja może być zatem kluczową przyczyną wyjaśniającą mały odsetek postępowań prowadzonych w sprawach dotyczących handlu ludźmi, a także mały odsetek skazań na całym świecie¹⁸⁰.

W obliczu powyższych rozważań i wniosków w kontekście znaczenia korupcji w handlu ludźmi należy zauważyć, że w następnej kolejności konieczne jest dokonanie analizy regulacji prawa międzynarodowego dotyczących korupcji.

175 International Bar Association, *Human Trafficking and Public Corruption...*, s. 16.

176 *Ibidem*, s. 16–17.

177 *Ibidem*, s. 18.

178 A. Aronowitz, G. Theuermann, E. Tyurykanov, *Analysing the Business Model of Trafficking in Human Beings to Better Prevent the Crime*, OSCE 2010, <https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/69028.pdf> (dostęp: 8.10.2025), s. 56.

179 *Ibidem*.

180 International Bar Association, *Human Trafficking and Public Corruption...*, s. 19.

Rozdział 3. Korupcja w prawie międzynarodowym

3.1. Korupcja w regulacjach Organizacji Narodów Zjednoczonych

Korupcja (przekupstwo) penalizowana jest na szczeblu międzynarodowym w art. 8 Konwencji z Palermo. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu w zakres definicji korupcji wchodzi czyny popełnione umyślnie, polegające na oblicywanu, oferowanu lub przekazaniu funkcjonariuszowi publicznemu lub też zabieganiu lub przyjęciu przez funkcjonariusza publicznego, bezpośrednio lub pośrednio, nienależnej korzyści dla takiego funkcjonariusza albo dla innej osoby lub jednostki – w celu podjęcia przez niego działania lub powstrzymania się od działania w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych. Na mocy powyższego przepisu państwa-strony Konwencji z Palermo mają obowiązek przyjąć środki ustawodawcze, a także inne konieczne środki, aby zachowania te były karane. Zgodnie z art. 8 ust. 3 Konwencji z Palermo obligatoryjna jest także penalizacja udziału w charakterze współnika w czynach określonych w art. 8 ust. 1.

Na potrzeby powyższych regulacji prawnych pojęcie funkcjonariusza należy rozumieć zgodnie z definicją zawartą w art. 8 ust. 4 Konwencji z Palermo: jest to funkcjonariusz publiczny lub osoba, która wykonuje służbę publiczną w rozumieniu prawa wewnętrznego oraz zgodnie ze stosowaniem tego terminu w prawie karnym państwa-strony, w którym dana osoba sprawuje tę funkcję. Natomiast na podstawie art. 8 ust. 2 Konwencji z Palermo penalizacja tychże czynów, ale z udziałem zagranicznego funkcjonariusza publicznego lub międzynarodowego urzędnika służby cywilnej oraz uznanie za przestępstwa innych form korupcji, jest fakultatywna (do rozważenia przez państwa-strony).

Biorąc pod uwagę fakt, że Konwencja z Palermo dotyczy międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (co wskazuje, iż przestępstwa takie jak między innymi handel ludźmi mają charakter międzynarodowy), należy ocenić negatywnie brak obligatoryjnego zobowiązania państw-stron do penalizacji korupcji z udziałem zagranicznych funkcjonariuszy publicznych oraz międzynarodowych urzędników służby cywilnej.

Warto także wspomnieć, że dodatkowo na mocy art. 9 ust. 1 Konwencji z Palermo każde państwo-strona jest zobowiązane do przyjęcia (w odpowiednim zakresie, zgodnym z jego systemem prawa) ustawodawczych, administracyjnych lub innych skutecznych środków mających na celu promowanie praworządności oraz zapobieganie, wykrywanie i karanie przekupstwa funkcjonariuszy publicznych. Ponadto państwa-strony muszą zgodnie z art. 9 ust. 2 Konwencji z Palermo przyjąć środki w celu zapewnienia skutecznych działań ze strony swoich władz w zakresie zapobiegania, wykrywania oraz karania przekupstwa funkcjonariuszy publicznych, w tym poprzez zapewnienie takim władzom odpowiedniej niezależności w celu powstrzymania wywierania niewłaściwego wpływu na ich działania. Powyższe regulacje należy ocenić pozytywnie, ponieważ zwracają uwagę na istotność czynników takich jak praworządność w państwie i niezależność funkcjonariuszy publicznych, dzięki którym zapobiega się korupcji, a co za tym idzie, handlowi ludźmi.

Umieszczenie art. 8 oraz 9 w Konwencji z Palermo, która dotyczy międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, wskazuje na fakt, że tego typu przestępczość, a zatem również handel ludźmi, nie może funkcjonować bez pomocy skorumpowanych urzędników państwowych¹⁸¹. Ważne jest zatem przyjęcie przez państwa-strony takich środków, które będą działały zapobiegawczo, odstrasżająco, a w ostateczności umożliwią ściganie skorumpowanych urzędników¹⁸².

Ponadto art. 10 ust. 1 Konwencji z Palermo nakazuje państwom-stronom przyjęcie środków, jakie okażą się konieczne dla ustanowienia odpowiedzialności osób prawnych za udział w poważnych przestępstwach, w które zaangażowana jest zorganizowana grupa przestępcza, oraz za przestępstwa między innymi właśnie z art. 8 Konwencji z Palermo (korupcja). Odpowiedzialność ta może mieć charakter karny, cywilny lub administracyjny (art. 10 ust. 2) i nie przesądza o odpowiedzialności karnej osób fizycznych, które popełniły przestępstwo (art. 10 ust. 3).

¹⁸¹ N. Blom, *Human Trafficking...*, s. 1278.

¹⁸² *Ibidem*.

Konwencja z Palermo nakazuje również penalizowanie kilku innych przestępstw związanych z korupcją. Zgodnie z art. 6 ust. 1 każde państwo-strona musi penalizować czyny popełnione umyślnie polegające na tak zwanym praniu dochodów z przestępstwa. Mogą one przyjmować formę: a) konwersji lub transferu mienia ze świadomością, że stanowi ono dochód z przestępstwa, w celu zatajenia lub ukrycia nielegalnego pochodzenia tego mienia lub udzielenia pomocy osobie, która uczestniczy w popełnieniu przestępstwa źródłowego, dla umożliwienia jej uniknięcia prawnych konsekwencji swego czynu; b) zatajenia lub ukrycia prawdziwej natury mienia, źródła jego pochodzenia, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do takiego mienia ze świadomością, że mienie to stanowi dochód z przestępstwa; c) nabycia, posiadania lub korzystania z mienia ze świadomością w chwili jego otrzymania, że mienie to stanowi dochód z przestępstwa lub d) udziału w popełnieniu któregośkolwiek z powyższych przestępstw, udziału w związku lub zмовie w celu jego popełnienia, usiłowania, pomocnictwa, podżegania, ułatwiania i doradzania przy jego popełnieniu (art. 6 ust. 1).

Ponadto na mocy art. 7 Konwencji z Palermo każde państwo-strona zobowiązane jest wprowadzić szereg środków służących zwalczaniu prania pieniędzy pochodzących z przestępstwa. Są to między innymi kompleksowy wewnętrzny reżim o charakterze regulacyjnym i nadzorczym dla banków oraz pozabankowych instytucji finansowych oraz tam, gdzie jest to właściwe – dla innych instytucji szczególnie podatnych na pranie pieniędzy, który to reżim będzie przede wszystkim określał wymagania dotyczące identyfikacji klienta, prowadzenia dokumentacji oraz informowania o podejrzanych transakcjach (art. 7 ust. 1 lit. a).

Trzy lata po przyjęciu Konwencji z Palermo, w październiku 2003 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło kolejny akt prawny, który w całości poświęcony jest walce z korupcją. Jest to Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji¹⁸³. Zgodnie z art. 1 UNCAC celem tejże Konwencji jest popieranie i wzmacnianie środków w celu skuteczniejszego i efektywniejszego zapobiegania i zwalczania korupcji, popieranie, ułatwianie i wspieranie międzynarodowej współpracy i pomocy technicznej w celu zapobiegania i zwalczania korupcji, w tym zwrotu korzyści, a także popieranie uczciwości, odpowiedzialności i właściwego zarządzania sprawami publicznymi i mieniem publicznym.

Rozdział II UNCAC zawiera regulacje prawne dotyczące środków prewencyjnych, które polegać mają na: przyjmowaniu przez

państwa-strony skoordynowanych polityk antykorupcyjnych (art. 5), tworzeniu organów antykorupcyjnych (art. 6), przyjęciu (według wytycznych z art. 7) systemów rekrutacji, zatrudniania, utrzymania, awansowania i przechodzenia na emeryturę urzędników służby cywilnej i, w odpowiednim zakresie, innych niewybieralnych funkcjonariuszy publicznych, ustanowieniu odpowiednich systemów zamówień opartych na przejrzystości, konkurencyjności i obiektywnych kryteriach przy podejmowaniu decyzji, które będą skuteczne między innymi w zapobieganiu korupcji (art. 9) czy też na podnoszeniu standardów księgowych i rewizyjnych w sektorze prywatnym oraz, w odpowiednim zakresie, zapewnieniu skutecznych, współmiernych i zniechęcających sankcji cywilnych, administracyjnych lub karnych za niestosowanie się do takich środków (art. 12).

Niezwykle istotne jest właśnie stworzenie tego typu ram prawnych dla funkcjonowania osób na poszczególnych stanowiskach tak, aby mogły one działać niezależnie, nie być poddawane naciskom ze strony innych osób, ale jednocześnie w razie przewinień być pociągane do odpowiedzialności¹⁸⁴. Organy antykorupcyjne powinny zaś działać w ramach ustalonego systemu zarządzania, który sprawia, że nikt ani nic nie stoi ponad prawem¹⁸⁵. Aby powyższe założenia zostały spełnione, konieczne jest oczywiście odpowiednie finansowanie takich osób i organów¹⁸⁶.

W rozdziale III UNCAC uregulowana została natomiast kryminalizacja przekupstwa krajowych funkcjonariuszy publicznych (art. 15), którego definicja jest zbieżna z tą zawartą w Konwencji z Palermo, a także przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych i funkcjonariuszy międzynarodowych organizacji publicznych (art. 16). Ten drugi rodzaj przekupstwa nie pojawia się w Konwencji z Palermo, a ze względu na w dużej mierze międzynarodowy charakter przestępczości zorganizowanej związanej z handlem ludźmi jest on istotny.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 UNCAC państwa-strony zobowiązane są do uznawania za przestępstwa czynów popełnionych umyślnie, polegających na: obietnicy, propozycji wręczenia lub wręczeniu zagranicznemu funkcjonariuszowi publicznemu lub funkcjonariuszowi międzynarodowej organizacji publicznej, bezpośrednio lub pośrednio, nienależnej korzyści dla tego funkcjonariusza lub innej osoby bądź podmiotu,

184 UNODC, *Technical guide to the United Nations Convention Against Corruption*, 2009, https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/TechnicalGuide/09-84395_Ebook.pdf (dostęp: 8.10.2025), s. 11.

185 *Ibidem*.

186 *Ibidem*, s. 12.

w celu podjęcia przez funkcjonariusza działania lub zaniechania działania podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych, w celu otrzymania lub utrzymania możliwości prowadzenia działalności gospodarczej lub innej nienależnej korzyści w związku z prowadzeniem międzynarodowej działalności gospodarczej.

Natomiast na podstawie art. 16 ust. 2 UNCAC państwa-strony mogą także fakultatywnie penalizować umyślne czyny polegające na domaganiu się lub przyjęciu przez zagranicznego funkcjonariusza publicznego lub funkcjonariusza międzynarodowej organizacji publicznej, bezpośrednio lub pośrednio, nienależnej korzyści dla tego funkcjonariusza lub innej osoby bądź podmiotu w celu działania lub zaniechania działania podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych.

Konwencja przeciwko korupcji nakazuje również (obligatoryjnie lub fakultatywnie) penalizację innych czynów okołokorupcyjnych takich jak: malwersacja, sprzeniewierzenie lub inne nadużycie mienia przez funkcjonariusza publicznego (art. 17), handel wpływami (art. 18), nadużycie funkcji (art. 19), nielegalne wzbogacenie (art. 20), przekupstwo w sektorze prywatnym (art. 21), malwersacja mienia w sektorze prywatnym (art. 22) czy też pranie dochodów z przestępstwa (art. 23). Ponadto na podstawie art. 26 UNCAC obowiązkowej penalizacji podlegać mają powyższe przestępstwa popełnione przez osoby prawne. Karane mają być również współsprawstwo, pomocnictwo i podżeganie do popełnienia przestępstw określonych w tej Konwencji. Państwa-strony nie są natomiast zobligowane do kryminalizowania usiłowania popełnienia powyższych przestępstw lub innego rodzaju czynności przygotowawczych podejmowanych przez sprawców¹⁸⁷.

3.2. Korupcja w regulacjach Rady Europy

Problemem korupcji zajęła się również Rada Europy. Uchwaliła ona w styczniu 1999 roku Prawnokarną konwencję o korupcji¹⁸⁸. Na gruncie Konwencji już na wstępie rozróżniono korupcję czynną – przestępstwo umyślnego obiecywania, proponowania lub wręczania przez jakąkolwiek osobę, bezpośrednio lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści, jakiegokolwiek funkcjonariuszowi publicznemu państwa-strony, dla niego samego lub dla kogokolwiek innego, w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu jego funkcji (art. 2

¹⁸⁷ H. Decoeur, *Confronting the Shadow State...*, s. 86.

¹⁸⁸ Dz.U. z 2005 r. Nr 29, poz. 249 z uzup.

CLCC), oraz korupcję bierną – przestępstwo umyślnego żądania lub przyjmowania przez któregokolwiek z funkcjonariuszy publicznych państwa-strony, bezpośrednio lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści, dla niego samego lub dla jakiegokolwiek innej osoby, lub przyjmowania propozycji lub obietnicy takich korzyści, w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu jego funkcji (art. 3 CLCC).

Ponadto w art. 4–6 CLCC wyszczególnione zostało zobowiązanie każdej strony do penalizacji przestępstwa korupcji biernej i czynnej w odniesieniu do: osób będących członkami jakichkolwiek krajowych zgromadzeń przedstawicielskich, osób sprawujących władzę ustawodawczą lub wykonawczą; funkcjonariuszy publicznych innych państw oraz członków zgromadzenia przedstawicielskiego sprawującego władzę ustawodawczą lub wykonawczą w jakimkolwiek innym państwie. Powyższe regulacje są szczególnie istotne, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że osoby te należą do sektora publicznego, w którym to korupcja ma miejsce znacznie częściej niż w sektorze prywatnym.

W art. 7 i 8 CLCC wyróżniona została również korupcja czynna i bierna w tak zwanym sektorze prywatnym, która także musi być penalizowana przez strony CLCC. Korupcja czynna jest tu definiowana jako umyślne czyny popełniane w toku działalności gospodarczej, polegające na obiecywaniu, proponowaniu lub wręczaniu, bezpośrednio lub pośrednio, każdej osobie kierującej lub pracującej na rzecz podmiotu należącego do sektora prywatnego, jakichkolwiek nienależnych korzyści, dla niej samej lub na rzecz innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania, które narusza jej obowiązki (art. 7 CLCC). Natomiast korupcję bierną w sektorze prywatnym stanowią umyślne czyny popełniane w toku działalności gospodarczej, polegające na żądaniu lub przyjmowaniu, bezpośrednio lub pośrednio, przez każdą osobę kierującą lub pracującą na rzecz podmiotu należącego do sektora prywatnego, jakichkolwiek nienależnych korzyści, lub akceptowaniu propozycji lub obietnicy takich korzyści, w zamian za działanie lub zaniechanie działania, które narusza jej obowiązki (art. 8 CLCC). Korupcji w sektorze prywatnym na przestrzeni ostatnich lat dotyczyły przepisy prawa cywilnego, prawa pracy lub ogólne przepisy prawa karnego, zatem rozwiązanie przyjęte w art. 7 i 8 CLCC jest rozwiązaniem pionierskim¹⁸⁹. Ma ono na celu zlikwidowanie luk w kompleksowej strategii zwalczania korupcji¹⁹⁰.

¹⁸⁹ Council of Europe, *Explanatory Report to the Criminal Law Convention on Corruption*, European Treaty Series – No. 173, 1999, <https://rm.coe.int/16800cce44> (dostęp: 8.10.2025), s. 11.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

Co więcej, osobno w art. 9–11 CLCC wyszczególnione zostało zobowiązanie każdej strony do penalizacji przestępstwa korupcji biernej i czynnej w odniesieniu do: funkcjonariuszy organizacji międzynarodowych (zdefiniowanych w art. 9 CLCC jako funkcjonariusze lub inni pracownicy kontraktowi w rozumieniu przepisów dotyczących personelu jakiegokolwiek publicznej międzynarodowej lub ponadnarodowej organizacji lub instytucji, których strona CLCC jest członkiem, oraz osoby oddelegowane, czy też nie, wykonujące funkcje odpowiadające funkcjom wykonywanym przez takich funkcjonariuszy lub pracowników); członków zgromadzeń parlamentarnych organizacji międzynarodowych lub ponadnarodowych, których strona CLCC jest członkiem, oraz osób sprawujących funkcje sędziowskie lub będących funkcjonariuszami jakiegokolwiek sądu międzynarodowego, którego jurysdykcję strona uznaje.

Prawnokarna konwencja o korupcji, oprócz powyższych regulacji, które są częściowo zbieżne z regulacjami zawartymi w Konwencji z Palermo oraz Konwencji sporządzonej na podstawie artykułu K.3 ustęp 2 litera c) Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie zwalczania korupcji urzędników Wspólnot Europejskich i urzędników państw członkowskich Unii Europejskiej, normuje także inne przestępstwa związane bezpośrednio z korupcją. W art. 12 CLCC nakazuje państwom-stronom uznawanie za przestępstwo tak zwanego handlu wpływami, definiowanego jako umyślne czyny polegające na obiecywaniu, wręczaniu lub proponowaniu, bezpośrednio lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści, komukolwiek, kto stwierdza lub potwierdza, że może w zamian za to wywrzeć wpływ na podjęcie decyzji przez którąkolwiek z osób wymienionych w art. 2, 4–6 oraz 9–11 CLCC (to jest krajowego funkcjonariusza publicznego, członka krajowego zgromadzenia przedstawicielskiego, zagranicznego funkcjonariusza publicznego, członka zagranicznego zgromadzenia przedstawicielskiego, funkcjonariusza organizacji międzynarodowej, członka międzynarodowego zgromadzenia parlamentarnego lub sędziego czy też funkcjonariusza sądu międzynarodowego), niezależnie od tego, czy korzyść miałaby przyspaść dla niego samego, czy innej osoby. Jednocześnie penalizowane ma być również żądanie lub przyjmowanie takich korzyści lub przyjmowanie propozycji lub obietnicy tychże korzyści w zamian za wywarcie takiego wpływu, niezależnie od tego, czy wpływ ten zostaje wywarty, oraz od tego, czy przypuszczalny wpływ prowadziłby do zamierzonego skutku (art. 12).

Natomiast na podstawie art. 13 CLCC każda strona Konwencji zobowiązana jest do penalizowania zachowań, o których mowa w art. 6

ust. 1 i 2 Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstw na warunkach tam określonych, jeśli przestępstwo źródłowe jest którymkolwiek z przestępstw określonych w art. 2–12 CLCC. Artykuł 6 ust. 1 Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstw¹⁹¹ reguluje czyny popełnione umyślnie, polegające na: a) konwersji lub transferze mienia ze świadomością, że stanowi ono dochód, w celu zatajenia lub ukrycia nielegalnego pochodzenia tego mienia lub udzielenia pomocy osobie, która uczestniczy w popełnieniu przestępstwa źródłowego, dla umożliwienia jej uniknięcia prawnych konsekwencji swego czynu; b) zatajeniu lub ukryciu prawdziwej natury mienia, źródła jego pochodzenia, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do takiego mienia, ze świadomością, że mienie to stanowi dochód; oraz z zastrzeżeniem zasad konstytucyjnych Strony i podstawowych koncepcji jej systemu prawnego; c) nabycie, posiadanie lub korzystanie z mienia, ze świadomością w chwili jego otrzymania, że mienie to stanowi dochód; d) udział w popełnieniu któregośkolwiek z czynów uznanych za przestępstwo zgodnie z niniejszym artykułem, udział w związku lub zмовie w celu jego popełnienia, pomocnictwo, podżeganie, ułatwianie oraz doradzanie przy jego popełnieniu.

Ponadto każda strona CLCC, zgodnie z art. 14, musi penalizować tak zwane przestępstwa księgowe związane z korupcją. Są to umyślne działania lub zaniechania popełnione w celu dokonania, ukrycia lub zamaskowania przestępstw, o których mowa w art. 2–12 CLCC, polegające na: tworzeniu lub używaniu faktury lub jakiegokolwiek innego dokumentu księgowego lub zapisu zawierającego fałszywą lub niepełną informację oraz bezprawnym zaniechaniu zaksięgowania płatności (art. 14 CLCC).

Należy także zwrócić uwagę na fakt, że uznane przez państwa-strony za przestępstwa muszą być także, zgodnie z art. 15 CLCC, pomocnictwo i podżeganie do popełnienia jakiegokolwiek z przestępstw określonych na mocy przepisów CLCC. Co więcej, CLCC reguluje również odpowiedzialność osób prawnych. Zgodnie bowiem z art. 18 ust. 1 CLCC każde państwo-strona zobowiązane jest do przyjęcia takich środków ustawodawczych i innych, jakie mogą być konieczne do zapewnienia, by osoby prawne mogły ponosić odpowiedzialność za przestępstwa czynnego przekupstwa, handlu wpływami i prania pieniędzy, określone zgodnie z niniejszą konwencją, popełnione na ich korzyść przez działającą

191 Dz.U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394.

indywidualnie, albo jako część organu osoby prawnej, jakąkolwiek osobę fizyczną, która posiada wiodącą rolę w ramach tej osoby prawnej, na podstawie: umocowania do reprezentowania tej osoby prawnej, uprawnienia do podejmowania decyzji w imieniu tej osoby prawnej lub uprawnienia do sprawowania kontroli w obrębie tej osoby prawnej, jak również za udział takich osób fizycznych w wymienionych wyżej przestępstwach jako współsprawców lub podżegaczy.

Poza powyższymi przypadkami, zgodnie z art. 18 ust. 2 CLCC, każde państwo-strona musi także przyjąć środki konieczne do zapewnienia, by osoby prawne mogły ponosić odpowiedzialność, jeśli brak nadzoru lub kontroli ze strony osoby fizycznej, o której mowa w ust. 1, umożliwił podporządkowanej jej osobie fizycznej popełnienie przestępstw wymienionych w ust. 1 na korzyść tej osoby prawnej. Ponadto art. 18 ust. 3 CLCC stanowi, że odpowiedzialność osoby prawnej na mocy art. 18 ust. 1 i 2 nie wyłącza postępowania karnego przeciw osobom, które są sprawcami, podżegaczami lub współsprawcami przestępstw, o których mowa w art. 18 ust. 1.

Jeżeli zaś chodzi o charakter sankcji i środków wprowadzanych przez strony Konwencji, to zważywszy na poważny charakter przestępstw określonych w CLCC, mają one być: skuteczne, proporcjonalne i zniechęcające (art. 19 ust. 1). Natomiast w przypadku osób prawnych odpowiedzialnych na mocy art. 18 ust. 1 i 2 wyszczególnione zostało, iż w katalogu grożących im sankcji mają znajdować się sankcje pieniężne (art. 19 ust. 2). Co więcej, każda strona CLCC zobowiązana jest na podstawie art. 19 ust. 3 do przyjęcia takich środków ustawodawczych i innych, które mogą być konieczne do umożliwienia konfiskaty lub pozbawienia w inny sposób narzędzi oraz dochodów z przestępstw określonych zgodnie z niniejszą konwencją lub mienia, którego wartość odpowiada takim dochodom.

Biorąc pod uwagę omówioną w podrozdziale 2.1 zdolność państwa do zwalczania handlu ludźmi, niezmiernie istotny jest art. 20 CLCC, który nakazuje państwom-stronom przyjęcie takich środków, jakie mogą być konieczne do zapewnienia specjalizacji osób i jednostek organizacyjnych w zwalczaniu korupcji. Co więcej, mają one dysponować niezbędną niezależnością, zgodnie z podstawowymi zasadami porządku prawnego państwa-strony, w celu umożliwienia im skutecznego wykonywania ich funkcji w sposób wolny od niewłaściwych nacisków (art. 20 zdanie drugie). Ponadto dla wykonywania zadań państwo-strona zobowiązane jest zapewnić personelowi takich jednostek organizacyjnych odpowiednie szkolenie i środki finansowe (art. 20 zdanie trzecie).

Nie bez znaczenia pozostaje również zagwarantowana na mocy postanowień CLCC współpraca organów krajowych (art. 21), ochrona osób współpracujących z wymiarem sprawiedliwości i świadków (art. 22) oraz zakrojona na szeroką skalę współpraca międzynarodowa w celu ścigania i prowadzenia postępowań dotyczących przestępstw określonych w Konwencji (art. 25–31).

Do problemu korupcji odniosło się także Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy. W rekomendacji nr 2019 z 2013 roku podkreśliło, że korupcja stanowi zagrożenie dla praworządności, zatem walka z nią ma bardzo istotne znaczenie¹⁹². Zgromadzenie zwróciło się także do Komitetu Ministrów, aby: wezwał państwa członkowskie Rady Europy do zbadania ich ustawodawstwa pod kątem walki z tym przestępstwem, a także ocenił strategię Rady Europy w walce z korupcją poprzez jasne określenie podejmowanych działań, upoważnienie odpowiednich organów Rady Europy (takich jak GRECO – Grupa państw przeciwko korupcji) do skutecznego wdrażania strategii, włączenie do walki z korupcją programów edukacyjnych. Zgromadzenie zwróciło się również do Komitetu Ministrów o zacieśnienie współpracy między Radą Europy a Unią Europejską w zakresie zwalczania korupcji i przyjęcia lepiej skoordynowanych strategii.

W 2014 roku odpowiedzi na powyższą rekomendację udzielił Komitet Ministrów¹⁹³. Po uważnej analizie zaleceń Zgromadzenia Parlamentarnego wskazał na wiodącą rolę GRECO w kwestii zwalczania korupcji, podkreślając jednocześnie, że w dalszym ciągu na tym polu pozostaje miejsce na działania antykorupcyjne na szczeblu międzynarodowym oraz wszelkie działania pomocowe i szkoleniowe. Komitet zaznaczył również, że należy podjąć dodatkowe działania na poziomie krajowym i międzynarodowym, aby wzbudzić wolę polityczną do zapobiegania i zwalczania korupcji. Zgodził się także ze zdaniem Zgromadzenia w kwestii zacieśniania współpracy z Unią Europejską, gdyż byłoby to wyraźnym sygnałem politycznym i wzmocniłoby wpływ odpowiednich działań podejmowanych w walce z korupcją.

192 Parliamentary Assembly, Corruption as a threat to the rule of law, Recommendation 2019 (2013), <https://pace.coe.int/en/files/19951/html> (dostęp: 8.10.2025).

193 Committee of Ministers, Reply to: Corruption as a threat to the rule of law, Recommendation 2019 (2013), 2014 (Doc. 13390), <https://pace.coe.int/en/files/20344/html> (dostęp: 8.10.2025).

3.3. Korupcja w prawie Unii Europejskiej

Unia Europejska już trzy lata przed Organizacją Narodów Zjednoczonych uregulowała prawnie kwestię zwalczania korupcji urzędników, w 1997 roku powstała bowiem Konwencja sporządzona na podstawie artykułu K.3 ustęp 2 litera c) Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie zwalczania korupcji urzędników Wspólnot Europejskich i urzędników państw członkowskich Unii Europejskiej¹⁹⁴.

Na gruncie EUCAC korupcja bierna definiowana jest w art. 2 ust. 1 jako umyślne działanie urzędnika, który bezpośrednio lub za pośrednictwem żąda lub otrzymuje korzyści dowolnego rodzaju dla siebie lub strony trzeciej lub przyjmuje obietnicę takiej korzyści w zamian za dokonanie lub powstrzymanie się, z naruszeniem swoich obowiązków urzędniczych, od dokonania czynności wynikającej z jego funkcji lub w ramach wykonywania jego funkcji. Natomiast korupcja czynna definiowana jest w art. 3 ust. 1 EUCAC jako umyślne działanie kogokolwiek, polegające na dawaniu obietnicy lub przekazywaniu, w sposób bezpośredni lub za pośrednictwem, korzyści dowolnego rodzaju, urzędnikowi lub stronie trzeciej, aby sprawić, by osoba ta dokonała lub powstrzymała się, z naruszeniem swoich obowiązków urzędniczych, od dokonania czynności wynikającej z jej funkcji lub w ramach wykonywania jej funkcji.

Omawiana Konwencja posługuje się zatem pojęciem urzędnika, a nie funkcjonariusza (jak czyni to Konwencja z Palermo). Ponadto pojęcie urzędnika ma szerszy zakres zastosowania. Zgodnie bowiem z art. 1 lit. a EUCAC określenie „urzędnik” oznacza dowolnego urzędnika szczebla wspólnotowego lub krajowego, także urzędnika krajowego każdego innego państwa członkowskiego. Urzędnikiem wspólnotowym jest natomiast: a) każda osoba, która jest urzędnikiem lub innym pracownikiem zatrudnionym na podstawie umowy o pracę w rozumieniu Regulaminu pracowniczego urzędników Wspólnot Europejskich lub Warunków zatrudnienia innych pracowników Wspólnot Europejskich; b) każda osoba oddelegowana do Wspólnot Europejskich przez państwa członkowskie lub każdy organ publiczny lub prywatny, który wykonuje czynności równorzędne z tymi wykonywanymi przez urzędników lub innych pracowników Wspólnot Europejskich oraz c) członkowie organów powołanych zgodnie z Traktatami ustanawiającymi Wspólnoty Europejskie oraz personel takich organów – w zakresie, w jakim Regulamin pracowniczy urzędników Wspólnot Europejskich lub Warunki

194 Dz.Urz. WE C 195, s. 2.

zatrudnienia innych pracowników Wspólnot Europejskich nie znajdują względem nich zastosowania (art. 1 lit. b EUCAC). Natomiast zgodnie z art. 1 lit. c EUCAC pojęcie urzędnika krajowego należy rozumieć w odniesieniu do definicji „urzędnika” lub „urzędnika publicznego” występującej w prawie krajowym państwa członkowskiego, w którym dana osoba sprawuje taką funkcję, w celu stosowania prawa karnego tego państwa członkowskiego.

Zgodnie z postanowieniami EUCAC państwa członkowskie muszą uznawać zarówno korupcję bierną, jak i czynną za przestępstwa (art. 2 ust. 2, art. 3 ust. 2). Ponadto na podstawie art. 5 ust. 1 EUCAC również współuczestnictwo i podżeganie do popełnienia przestępstwa korupcji musi podlegać skutecznym, proporcjonalnym i odstrasającym sankcjom karnym, które w poważnych przypadkach mają być łączone z karą pozbawienia wolności. Kary te mogą w takich sytuacjach stanowić podstawę ekstradycji.

Z kolei art. 6 EUCAC stanowi, że państwa członkowskie mają także obowiązek uznawania dyrektorów przedsiębiorstw lub dowolnych osób w przedsiębiorstwie, posiadających prawo podejmowania decyzji lub wykonywania kontroli, za podlegające odpowiedzialności karnej, zgodnie z zasadami określonymi w prawie krajowym w przypadkach korupcji czynnej (o których mowa w art. 3 ust. 1 EUCAC), dokonywanej przez osobę im podlegającą działającą w imieniu przedsiębiorstwa. Regulacja ta stanowi zatem dodatkowe zabezpieczenie przed uniknięciem odpowiedzialności karnej przez osoby, które *de facto* samego przestępstwa korupcji nie dokonały, ale były osobami decyzyjnymi w tym zakresie lub kontrolowały osobę popełniającą ten czyn.

Warto również zaznaczyć, iż na mocy art. 9 ust. 1 EUCAC państwa członkowskie zobowiązane są do skutecznej współpracy podczas śledztwa, ścigania i wykonywania nałożonej kary (na przykład w drodze wzajemnej pomocy prawnej, ekstradycji, przeniesienia postępowania lub wykonania wyroków wydanych w innym państwie członkowskim) w sytuacjach, gdy przestępstwo korupcji dotyczy przynajmniej dwóch państw członkowskich.

Korupcji poświęcona jest również decyzja ramowa Rady Unii Europejskiej 2003/568/WSISW z dnia 22 lipca 2003 roku w sprawie zwalczania korupcji w sektorze prywatnym¹⁹⁵. Zgodnie z jej art. 2 ust. 1 lit. a korupcja czynna w sektorze prywatnym polega na umyślnych działaniach stanowiących przestępstwo, obejmujących obiecywanie, oferowanie lub przekazywanie, bezpośrednio lub przez pośrednika, osobie,

195 Dz.Urz. UE L 192, s. 54.

która sprawując jakąkolwiek funkcję kierowniczą w podmiocie działającym w sektorze prywatnym lub w nim pracując, nienależnej korzyści jakiegokolwiek rodzaju, z przeznaczeniem dla tej osoby lub dla strony trzeciej, w takim celu, aby ta osoba podjęła działania lub powstrzymała się od podjęcia działań, z naruszeniem obowiązków tej osoby, jeżeli mają miejsce w toku działań gospodarczych. Bez znaczenia pozostaje tutaj, czy działania te podejmowane są w podmiotach nastawionych, czy też nienastawionych na zysk (art. 2 ust. 2). Zgodnie natomiast z art. 2 ust. 1 lit. b korupcja bierna w sektorze prywatnym polega na działaniach obejmujących żądanie lub otrzymywanie – bezpośrednio lub przez pośrednika – nienależnej korzyści jakiegokolwiek rodzaju lub też przyjmowanie obietnicy takiej korzyści, z przeznaczeniem dla siebie lub strony trzeciej, przy zarządzaniu podmiotem w sektorze prywatnym lub wykonywaniu w nim pracy na jakimkolwiek stanowisku, w celu podjęcia działań lub powstrzymania się od podjęcia działań, z naruszeniem obowiązków tej osoby, jeżeli mają miejsce w toku działań gospodarczych. Przepęstwo stanowi również podżeganie i pomocnictwo w obu powyższych rodzajach korupcji (art. 3). Odpowiedzialności karnej podlegać mogą zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne (art. 4–6).

Ponadto na mocy decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej 2008/852/WSiSW z dnia 24 października 2008 roku w sprawie sieci punktów kontaktowych służącej zwalczaniu korupcji¹⁹⁶ utworzona została sieć punktów kontaktowych państw członkowskich Unii Europejskiej, której celem jest usprawnianie współpracy między organami i agencjami mającej na celu zapobieganie i zwalczanie korupcji w Europie (art. 1). W działalności sieci uczestniczą: Komisja Europejska, Europol, Eurojust oraz od jednej do trzech organizacji wyznaczonych przez państwa członkowskie (art. 2).

196 Dz.Urz. UE L 301, s. 38.

Rozdział 4. Strategie zapobiegania i zwalczania korupcji w handlu ludźmi

Korupcja w skali globalnej przybiera na sile. Mimo że jest zjawiskiem powszechnie potępianym, pozostaje wszechobecna¹⁹⁷. Organizacja Transparency International, która w celu stworzenia *Corruption Perception Index 2024* zebrała na przestrzeni lat 2012–2024 dane ze 180 państw, wskazała, że w tym okresie poziom korupcji spadł tylko w 32 krajach (w 47 zwiększył się, w 101 pozostał bez zmian)¹⁹⁸. W zestawieniu za 2024 rok w ponad 2/3 państw wskaźnik korupcji oceniony został na poniżej 50 (przy skali 0–100, w której 0 oznacza wysoce skorumpowane państwo, a 100 w ogóle nieskorumpowane)¹⁹⁹.

Problem korupcji w kontekście handlu ludźmi przeanalizowany został już w 2002 roku w raporcie stworzonym w ramach projektu organizowanego przez Radę Europy, zatytułowanym „Program zwalczania korupcji i przestępczości zorganizowanej w Europie Środkowo-Wschodniej” (PACO). Zaproponowano w nim wiele środków, które mimo upływu ponad dwudziestu lat zdają się być w dalszym ciągu nie w pełni zrealizowane. W pierwszej kolejności wymieniona została współpraca. Przebiegać powinna pomiędzy organami wymiaru sprawiedliwości (w szczególności prokuraturą i policją), funkcjonariuszami straży granicznej, i organizacjami zajmującymi się zwalczaniem handlu ludźmi, a także pomiędzy ofiarami i organami wymiaru sprawiedliwości²⁰⁰. Większą

¹⁹⁷ M.M. Motseki, J.T. Mofokeng, *An analysis of the causes and contributing factors to human trafficking: A South African perspective*, „Cogent Social Sciences” 8, 2022, nr 1, s. 9.

¹⁹⁸ Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2024*, 2025, https://images.transparencycdn.org/images/CPI2024_Report_Eng1.pdf (dostęp: 8.10.2025), s. 9.

¹⁹⁹ Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2024*, s. 6.

²⁰⁰ Council of Europe – Economic Crime Division, *Programme against Corruption and Organised Crime in South-eastern Europe (PACO)*, s. 13.

efektywnością powinny charakteryzować się również programy ochrony ofiar i świadków oraz współpraca organów państwowych i organizacji pozarządowych²⁰¹.

Ponadto kwestie rozwiązywania problemów z korupcją powinny stanowić część planów i strategii dotyczących zwalczania handlu ludźmi, a w celu jej przeciwdziałania państwa powinny również korzystać z innych narzędzi, takich jak: przeprowadzanie kampanii społecznych i medialnych, uświadamianie społeczeństwa o problemie korupcji i handlu ludźmi oraz publikowanie spraw sądowych dotyczących korupcji²⁰². Co więcej, dochodzeniom i śledztwom w sprawach dotyczących handlu ludźmi powinno towarzyszyć sprawdzanie, czy nastąpiło skorumpowanie danej osoby. Kontroli powinny również zostać poddane środki pieniężne pozostające w posiadaniu podejrzanych. Skorumpowani urzędnicy i funkcjonariusze publiczni powinni być namierzani i nakłaniani do współpracy z organami ścigania w celu wykrycia i pociągnięcia do odpowiedzialności osób kierujących przestępstwem handlu ludźmi²⁰³. Dopiero takie kompleksowe podejście do zwalczania jednocześnie i w sposób skoordynowany handlu ludźmi i korupcji pozwoli na skuteczną eliminację tych przestępstw.

Wytyczne dotyczące zwalczania korupcji związanej z handlem ludźmi zostały zawarte również w raporcie Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju z 2016 roku „Handel ludźmi i korupcja. Przerwanie łańcucha”. Zgodnie z nimi konieczne jest umocnienie podstaw prawnych umożliwiających zwalczanie korupcji i handlu ludźmi na przykład poprzez zacieśnianie współpracy międzynarodowej oraz wzajemną pomoc prawną (która powinna być uproszczona, przyspieszona i traktowana priorytetowo)²⁰⁴. Dzięki takim działaniom walka z międzynarodowym handlem ludźmi stanie się skuteczniejsza. Mogą one bowiem doprowadzić do szybszego wykrycia sprawców, co uchroni kolejne potencjalne ofiary.

Ponadto przy implementacji różnego rodzaju strategii zwalczania omawianych przestępstw konieczne jest identyfikowanie i zwrócenie szczególnej uwagi na najbardziej narażone sektory gospodarki, to jest takie, w których często przestępstwa te są popełniane, czyli: sektor zatrudniania pracowników, w szczególności budownictwo, rolnictwo czy też przemysł tekstylny²⁰⁵. Działania władz państwowych będą wtedy

201 *Ibidem*, s. 14.

202 *Ibidem*.

203 *Ibidem*, s. 18.

204 OECD, *Trafficking in Persons and Corruption...*, s. 42–43.

205 *Ibidem*, s. 43.

skuteczniejsze, ponieważ skoncentrują się przede wszystkim na osobach najbardziej narażonych na zwerbowanie przez handlarzy ludźmi.

Istotne jest również, by informacjami i bazami danych dzieliły się między sobą jednostki zajmujące się wykrywaniem i zwalczaniem przestępstw prania pieniędzy oraz jednostki odpowiedzialne za walkę z handlem ludźmi. Umożliwi to odcięcie finansowania i zajęcie środków należących do podmiotów zajmujących się tym przestępstwem²⁰⁶. To spowoduje, że pozbawieni zasobów finansowych przestępcy nie będą mogli działać. Kluczowe jest także zapewnienie transparentnego procesu rekrutacji i późniejszego funkcjonowania jednostek organizacyjnych działających w obszarach podatnych na korupcję w kontekście handlu ludźmi. W ten sposób wyeliminowane zostaną możliwości przekupienia urzędników i funkcjonariuszy publicznych, a odpowiednio wyselekcjonowani kandydaci powinni być w następnej kolejności wyszkoleni pod kątem między innymi identyfikowania ofiar handlu ludźmi i zrozumienia specyfiki tego przestępstwa²⁰⁷.

Niezbędne jest także jednoczesne budowanie w społeczeństwach świadomości w kwestii powiązań między korupcją a handlem ludźmi²⁰⁸. Jeżeli bowiem ludzie nie będą ich dostrzegać, nie będą reagować na nieprawidłowości. Co więcej, większość krajów nie gromadzi i nie analizuje systematycznie danych dotyczących liczby postępowań, w których oskarżani o handel ludźmi lub korupcję są funkcjonariusze publiczni²⁰⁹, a jest to konieczne do skutecznej walki z tego typu przestępczością.

W kwestii działań, które państwa powinny podjąć w celu zwalczania handlu ludźmi, wypowiedziało się również Zgromadzenie Ogólne ONZ w rezolucjach dotyczących przemocy wobec kobiet. Zarówno w 2010, 2012, 2014, jak i 2016 roku fragment rezolucji dotyczący tego problemu miał identyczne brzmienie:

[Zgromadzenie Ogólne – E.T.] Zachęca państwa członkowskie do ustanowienia lub wzmocnienia krajowych programów i zaangażowania się w dwustronne, regionalne i międzynarodowe formy współpracy, włączając w to regionalne inicjatywy i plany działań dotyczące zwalczania handlu ludźmi, poprzez między innymi wymianę informacji, uporządkowywanie posiadanych danych według płci i wieku, zbieranie konkretnych danych i korzystanie z innych możliwości technicznych oraz wzajemnej pomocy prawnej, a także zwalczanie korupcji i prania dochodów pochodzących z handlu ludźmi (włączając źródła pochodzenia dochodów takie

206 *Ibidem*, s. 44.

207 *Ibidem*, s. 45.

208 *Ibidem*, s. 47.

209 *Ibidem*.

jak wykorzystywanie seksualne), oraz zapewnienie aby takie umowy i inicjatywy odnosiły się w szczególności do handlu ludźmi, ponieważ dotyczy on kobiet i dziewcząt²¹⁰.

W rezolucji z 2022 roku²¹¹ Zgromadzenie Ogólne ONZ nieznacznie zmodyfikowało ten zapis – fragment dotyczący danych uzupełniono o: dochód, rasę, pochodzenie etniczne, status migranta, niepełnosprawność, położenie geograficzne i inne cechy charakterystyczne, istotne z perspektywy danego kraju, a katalog działań, które należy podjąć w walce z handlem ludźmi uzupełniony został o koordynowanie działań w celu rozbijania sieci przestępczych zajmujących się handlem kobietami i dziewczynkami, a w kontekście zwalczania korupcji i prania dochodów pochodzących z handlu ludźmi dodano współpracę z instytucjami finansowymi.

Zgromadzenie Ogólne ONZ odniosło się do tych problemów również w rezolucji z 2010 roku, stanowiącej plan działań dotyczących zwalczania handlu ludźmi. Zalecone zostało ściganie i karanie skorumpowanych funkcjonariuszy publicznych, którzy sami angażują się w handel ludźmi lub ułatwiają popełnianie tego przestępstwa innym osobom²¹². Wskazano ponadto, że należy wzmocnić koordynację działań i współpracę międzynarodową w zakresie zwalczania przestępstw związanych z handlem ludźmi takich jak: pranie pieniędzy, korupcja, przemyt migrantów i wszelkie formy przestępczości zorganizowanej²¹³.

Wskazówki dotyczące zwalczania handlu ludźmi zawarte zostały również w stworzonym przez Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości Raporcie dotyczącym handlu ludźmi z 2020 roku. Analiza tego przestępstwa zawarta w Raporcie pokazuje, że ma ono wiele obliczy, a zaangażowane w nie jest wiele różnego rodzaju podmiotów. Konieczne jest więc stworzenie specjalnych jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za zapobieganie i walkę z handlem ludźmi oraz pomoc ofiarom tego przestępstwa²¹⁴.

Istotne jest również zidentyfikowanie sektorów gospodarki, w których handel ludźmi się odbywa, i regularne kontrolowanie działających w nich podmiotów, a także zachęcanie prywatnych przedsiębiorców

210 Rezolucje Zgromadzenia Ogólnego ONZ: z dnia 19 grudnia 2016 r. (A/RES/71/167), 71/167. Trafficking in women and girls, s. 9; z dnia 18 grudnia 2014 r. (A/RES/69/149), 69/149. Trafficking in women and girls, s. 8; z dnia 20 grudnia 2012 r. (A/RES/67/145), 67/145. Trafficking in women and girls, s. 7; z dnia 21 grudnia 2010 r. (A/RES/65/190), 65/190. Trafficking in women and girls, s. 6.

211 Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 30 grudnia 2022 r. (A/RES/77/194). Trafficking in women and girls, s. 10.

212 Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 30 lipca 2010 r., 64/293, United Nations Global Plan of Action to Combat Trafficking in Person (A/RES/64/293), s. 11.

213 *Ibidem*, s. 11.

214 UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, s. 18.

do współpracy z organami państwowymi w celu zwalczania tego przestępstwa, przy jednoczesnym skonstruowaniu przepisów prawnych tak, by przewidywały dla sprawców przestępstwa handlu ludźmi sankcje zarówno karne, jak i ekonomiczne²¹⁵.

Konieczna jest także: walka z ubóstwem w grupach społecznych, których członkowie są szczególnie narażeni na to, by stać się ofiarami handlu ludźmi, oraz eliminowanie czynników takich jak dyskryminacja ze względu na płeć, status prawny (szczególnie istotny wśród cudzoziemców) czy też nierówności etniczne²¹⁶. Istotne jest również zapewnienie ofiarom handlu ludźmi uniknięcia odpowiedzialności karnej za przestępstwa, które popełniły wskutek wykorzystania ich przez handlarzy ludźmi²¹⁷. Dzięki temu ofiary nie będą obawiały się ani zgłaszania tych przestępstw organom ścigania, ani późniejszego zeznawania przed sądem.

Działania konieczne do zwalczania handlu ludźmi wskazuje również Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 2021 roku dotycząca wdrażania dyrektywy w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi. Parlament Europejski wskazuje w niej na potrzebę skoordynowanych, zharmonizowanych i spójnych działań, opartych na skutecznej analizie zjawiska. Działania te zagwarantują, że zapobieganie handlowi ludźmi zostanie wzmocnione, a ofiarom udzielane będą wsparcie, pomoc i ochrona²¹⁸. Handel ludźmi jest bowiem przestępstwem o wymiarze transgranicznym, zatem nie można przeciwdziałać mu jedynie na szczeblu krajowym²¹⁹.

Ponadto Parlament Europejski podkreślił, że:

brak spójnych, porównywalnych i szczegółowych danych w dalszym ciągu utrudnia właściwą i opartą na dowodach ocenę skali i tendencji w obszarze handlu ludźmi,

w związku z czym wezwał państwa członkowskie, aby:

zwiększały wysiłki na rzecz badań, analiz i gromadzenia danych dotyczących wszelkich form handlu ludźmi i zwiększały finansowanie tych działań, by poprawiły koordynację między źródłami danych na szczeblu krajowym i unijnym oraz by gromadziły bardziej aktualne, scentralizowane i kompleksowe dane zdezagregowane według rodzaju handlu ludźmi, wieku i płci, pochodzenia rasowego i etnicznego, w tym dane dotyczące osób będących ofiarami wewnętrznego handlu ludźmi,

²¹⁵ *Ibidem.*

²¹⁶ *Ibidem*, s. 19.

²¹⁷ *Ibidem.*

²¹⁸ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie wdrożenia dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (2020/2029(INI)), (2021/C 465/04), s. 6.

²¹⁹ *Ibidem.*

a Komisję Europejską do regularnego opracowywania i publikowania takich danych dla Unii Europejskiej²²⁰.

We współczesnym świecie konieczne jest zauważenie kluczowej roli, którą odgrywają w procederze handlu ludźmi nowe technologie. W śledztwach prowadzonych w Europie zidentyfikowano następujące narzędzia komunikacji cyfrowej, które były pomocne w werbowaniu ofiar: chat roomy, wiadomości SMS, oprogramowanie do przechwytywania wiadomości e-mail, dark web, strony mediów społecznościowych czy też gry komputerowe²²¹.

Parlament Europejski dostrzegł tę znaczącą rolę nowych technologii i wezwał Komisję Europejską i państwa członkowskie, by:

przeprowadziły ocenę korzystania z technologii cyfrowych, mediów społecznościowych i usług internetowych jako głównych narzędzi werbowania ofiar handlu ludźmi oraz aby wzmocniły pozycję organów ścigania i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w walce z handlem ludźmi poprzez zapewnienie niezbędnej wiedzy technicznej i odpowiednich zasobów umożliwiających reagowanie na wyzwania, jakie wiążą się z nowymi technologiami²²².

Co więcej, wezwał Komisję i państwa członkowskie również do:

przyjęcia przepisów dotyczących odpowiedzialności stron trzecich za spółki technologiczne przechowujące materiały dotyczące wyzysku, do udoskonalenia narzędzi legislacyjnych stosowanych w postępowaniach sądowych i w ściganiu handlarzy ludźmi, do promowania wymiany informacji i współpracy między właściwymi organami, dostawcami usług internetowych i przedsiębiorstwami mediów społecznościowych i do promowania publicznych kampanii informacyjnych w całej UE na temat handlu ludźmi²²³.

Podkreślił także, że zwiększanie świadomości na temat internetowego handlu ludźmi w mediach społecznościowych jest kluczowe dla zapobiegania pozyskiwaniu nowych ofiar do siatek handlu ludźmi. Należy więc traktować priorytetowo świadomość cybernetyczną w kampaniach skierowanych do szkół, uniwersytetów, przedsiębiorstw i instytucji badawczych²²⁴.

Parlament Europejski wypowiedział się ponadto w kwestii skuteczności systemów sądownictwa karnego, odnotowując, iż liczba

220 *Ibidem*.

221 L. Shelley, C. Pardo, *Human Smuggling and Trafficking into Europe*, [w:] *Debating Immigration*, red. C. Swain, Cambridge 2018..., s. 390.

222 Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie wdrożenia dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (2020/2029(INI)), (2021/C 465/04), s. 7.

223 *Ibidem*.

224 *Ibidem*.

postępowań i wyroków skazujących dotyczących przestępstw związanych z handlem ludźmi jest niewielka, i podkreślając, że w związku z tym konieczne jest, aby państwa członkowskie podjęły środki usprawniające i przyspieszające dochodzenia w sprawach dotyczących handlu ludźmi przez zwiększenie wysiłków policji zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym oraz by wprowadziły surowe sankcje karne za przestępstwa związane z handlem ludźmi²²⁵.

Zagadnieniu walki z handlem ludźmi poświęcony jest również Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zawiera on strategię Unii Europejskiej w zakresie zwalczania handlu ludźmi na lata 2021–2025. Już na wstępie tego dokumentu trafnie stwierdzono, że:

jednym z najpotężniejszych dostępnych narzędzi jest prawodawstwo, gdyż umożliwia ono zdefiniowanie tego przestępstwa, określenie kar i wspólnych celów na potrzeby ścigania przestępców oraz ochronę ofiar²²⁶.

Pokazuje to kierunek działania dla państw członkowskich, które powinny zatem w pierwszej kolejności stworzyć przepisy prawne pozbawione luk i charakteryzujące się wysoką skutecznością.

Kolejnym istotnym elementem na poziomie politycznym i operacyjnym jest współpraca transgraniczna, regionalna i międzynarodowa, a zapewnić ją można poprzez między innymi rozwój i udostępnianie wiedzy oraz informacji, a także interoperacyjność systemów informacyjnych²²⁷. Dzięki takim praktykom organy ścigania i organy wymiaru sprawiedliwości są bowiem lepiej przygotowane do utrudniania działań przestępców oraz do udzielania wsparcia ofiarom²²⁸. Należy zatem korzystać ze wsparcia odpowiednich agencji Unii Europejskiej, takich jak: Europol, Eurojust, CEPOL i Frontex. Europol wspiera i wzmacnia działalność odpowiednich organów państw członkowskich UE oraz ich współpracę w zakresie przeciwdziałania i zwalczania między innymi przestępczości zorganizowanej, jeżeli problem w tej sferze dotyczy przynajmniej dwóch państw członkowskich UE, a jego głównym obszarem działań jest zbieranie, przechowywanie i przetwarzanie, analizowanie i wymiana informacji oraz danych rozpoznawczych, a także powiadamianie właściwych władz państw członkowskich o istnieniu zagrożeń

²²⁵ *Ibidem*, s. 14.

²²⁶ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Strategia UE w zakresie zwalczania handlu ludźmi na lata 2021–2025, Bruksela, 14.04.2021, COM(2021) 171 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:52021DC0171> (dostęp: 8.10.2025), s. 4.

²²⁷ *Ibidem*, s. 5.

²²⁸ *Ibidem*.

kryminalnych oraz wspieranie w ich zwalczaniu²²⁹. Zadaniem Eurojust jest z kolei umożliwienie efektywnej współpracy krajowych organów ścigania, ułatwienie prowadzenia dochodzeń w przypadkach przestępczości transgranicznej oraz przyspieszanie realizacji wniosków o pomoc prawną na podstawie analiz Europolu tworzonych we współpracy z Europejską Siecią Sądową²³⁰. Frontex zajmuje się natomiast koordynacją współpracy straży granicznej państw członkowskich w celu zapewnienia ochrony granic zewnętrznych Unii Europejskiej oraz wspieraniem krajów unijnych, gdy potrzebują one niezwłocznie pomocy technicznej i osobowej²³¹.

Komisja Europejska w swoim komunikacie podkreśliła, że działalność zorganizowanych grup przestępczych opiera się na podstawowej zasadzie ekonomicznej, zgodnie z którą podaż jest napędzana wysokim popytem – skuteczne ograniczenie popytu jest w związku z tym konieczne do pozbawienia handlarzy ludźmi korzyści majątkowej i tym samym do zapewnienia, aby przestępstwo to się nie opłacało²³². Podobnie do wcześniej omówionych raportów i dokumentów, także i w tej strategii Unii Europejskiej zaznaczono, że ważnym narzędziem w zakresie wykrywania handlu ludźmi i zapobiegania mu są kampanie edukacyjne w zakresie ryzyka związanego z tym przestępstwem. Stanowią one sposób na uświadomienie ogółowi społeczeństwa, pracodawcom i użytkownikom usług świadczonych przez ofiary istnienia problemu handlu ludźmi²³³.

Komisja podobnie do Parlamentu Europejskiego odniosła się także do zauważalnej niskiej liczby postępowań karnych i wyroków skazujących dotyczących handlarzy ludźmi, która oznacza, że proceder ten wciąż jest wysokodochodowym przestępstwem o niskim ryzyku. Stwierdziła, że aby przerwać łańcuch handlu ludźmi, konieczna jest zdecydowana reakcja wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych – ma ona bowiem kluczowe znaczenie dla prowadzenia skutecznych dochodzeń, postępowań karnych i wydawania wyroków skazujących, z uwzględnieniem między innymi charakteru tego przestępstwa²³⁴. W przeciwdziałaniu i zwalczaniu handlu ludźmi konieczne jest także

²²⁹ B. Hecker, *Zwalczanie transgranicznej przestępczości zorganizowanej w Unii Europejskiej*, [w:] *Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej oraz recydywistycznej*, red. P. Góralski, Warszawa 2022, s. 305.

²³⁰ *Ibidem*, s. 306.

²³¹ *Ibidem*, s. 307.

²³² Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Strategia UE w zakresie zwalczania handlu ludźmi na lata 2021–2025, Bruksela, 14.04.2021, COM(2021) 171 final, s. 7.

²³³ *Ibidem*, s. 8.

²³⁴ *Ibidem*, s. 12.

zdaniem Komisji organizowanie systematycznych szkoleń dla pracowników organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, które dotyczyć mają poszczególnych elementów przestępczości, a także obejmować ćwiczenia praktyczne oparte na symulacji z udziałem wielu zainteresowanych stron w celu testowania procedur postępowania w przypadkach handlu ludźmi²³⁵.

Charakterystykę systemu, którego celem jest zwalczanie przestępstwa handlu ludźmi, trafnie przedstawił Z. Lasocik. Stwierdził, iż system taki powinien składać się z sześciu elementów. Pierwszym są regulacje prawa międzynarodowego i prawa krajowego, które określają między innymi definicję handlu ludźmi, zakres penalizacji tego przestępstwa i przestępstw z nim powiązanych (na przykład prania brudnych pieniędzy, korupcji)²³⁶. Drugim elementem są rozwiązania instytucjonalne, które stanowią realizację powyższych regulacji prawnych w zakresie monitorowania handlu ludźmi, analizowania tego zjawiska i przeciwdziałania wiktyimizacji obywateli własnych i obcych. Trzecim składnikiem systemu jest wszystko to, co wiąże się z efektywnym ściganiem i skazywaniem sprawców handlu ludźmi i innych przestępstw z tym związanych, a czwarty element składowy to kompleks rozwiązań prawnych i organizacyjnych związanych z zagwarantowaniem najwyższego standardu opieki i wsparcia ofiarom handlu ludźmi²³⁷.

Kolejną istotną częścią tego systemu są wszelkie inicjatywy i działania będące efektem istnienia społeczeństwa obywatelskiego, takie jak akcje pomocowe, interwencyjne czy też prewencyjne, które podejmowane są przez organizacje pozarządowe, grupy obywatelskie, środowiska zawodowe, a także odpowiedzialne media uczestniczące w procesie budowania świadomości społecznej²³⁸. W przypadku bowiem niektórych problemów społecznych, takich jak handel ludźmi, organizacje pozarządowe są istotnym podmiotem działania. Posiadają one ogromny potencjał, skupiając ludzi, którzy z determinacją oraz często nieodpłatnie, dzięki znajomości środowiska lokalnego, niosą pomoc osobom i grupom zagrożonym²³⁹. Najważniejszymi działaniami tego typu organizacji są działania: strażnicze (obywatelska kontrola władz publicznych), lobbingsowe i rzecznicze (wpływanie na administrację państwową, ale także działanie

²³⁵ *Ibidem*.

²³⁶ Z. Lasocik, *Uwagi wstępne*, [w:] *Eliminowanie handlu ludźmi w Polsce – analiza systemu*, red. Z. Lasocik, Warszawa 2011, s. 7.

²³⁷ *Ibidem*.

²³⁸ *Ibidem*, s. 8.

²³⁹ S. Buchowska, *Rola organizacji pozarządowych w przeciwdziałaniu handlowi ludźmi w Polsce w latach 1995–2015 na przykładzie działań Fundacji La Strada. Współpraca z administracją publiczną*, [w:] *Handel ludźmi w Polsce. Kompendium wiedzy*, Warszawa 2016, s. 7.

na arenie międzynarodowej) i podnoszące świadomość przedstawicieli instytucji państwowych i administracji publicznej, grup zagrożonych i pozostałych obywateli²⁴⁰. Szósty i zarazem ostatni element systemu walki z handlem ludźmi to infrastruktura analityczna i badawcza, co w praktyce oznacza sieć ekspertów zajmujących się tą problematyką, ośrodki badawcze analizujące ten problem oraz różne przedsięwzięcia analityczne i edukacyjne podejmowane poza instytucjami rządowymi²⁴¹.

Biorąc pod uwagę wszystkie wyżej wymienione zalecenia i proponowane kierunki działań, należy stwierdzić, że w celu skutecznego przeciwdziałania handlowi ludźmi oraz korupcji w handlu ludźmi należy przede wszystkim skoncentrować się na współpracy, zarówno na szczeblu krajowym, regionalnym, jak i międzynarodowym. Musi ona dotyczyć między innymi wymiany informacji i dzielenia się dostępem do różnego rodzaju baz danych. Konieczne jest stworzenie efektywnych programów ochrony ofiar i świadków obu wspomnianych przestępstw. Zaznaczyć trzeba, iż nie będzie to możliwe bez uchwalenia odpowiednich regulacji prawnych. Należy ponadto nie tylko karać sprawców, ale także eliminować okoliczności, które ułatwiają im działalność przestępczą. Istotne jest zatem identyfikowanie i zwracanie szczególnej uwagi na najbardziej narażone grupy społeczne i sektory gospodarki. Działania muszą być skoncentrowane również na narzędziach komunikacji cyfrowej takich jak Internet czy media społecznościowe, które obecnie odgrywają znaczącą rolę w procesie werbowania ofiar. W celu podejmowania skutecznej walki z handlem ludźmi powinno również zostać dostrzeżone niezmiernie istotne znaczenie, jakie dla popełniania tego przestępstwa ma korupcja. Dopiero bowiem dostrzeżenie wagi tego zjawiska umożliwi skuteczną walkę z takim rodzajem przestępczości.

240 *Ibidem*, s. 8–9.

241 Z. Lasocik, *Uwagi...*, s. 8.

Podsumowanie

Eliminowanie handlu ludźmi jest niezmiernie istotnym obszarem współpracy międzynarodowej, któremu państwa i organizacje międzynarodowe takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych, Unia Europejska czy też Rada Europy powinny poświęcić o wiele więcej uwagi. Obserwowany jest bowiem nieustanny wzrost liczby ofiar handlu ludźmi przy jednoczesnym wzroście liczby ofiar będących dziećmi, co jest szczególnie alarmujące.

Przestępczość związana z handlem ludźmi stanowi zjawisko skomplikowane i złożone. Wynika to w szczególności z wielości podmiotów zaangażowanych w popełnianie tego przestępstwa na różnych etapach, a także różnorodności przyczyn występowania zjawiska, takich jak: czynniki ekonomiczne, nadużycia władzy i korupcja, brak ścisłego nadzoru nad firmami zajmującymi się sprowadzaniem migrantów w celach podjęcia przez nich pracy oraz popytem na świadczone przez nich pracę i usługi w krajach innych niż miejsce ich zamieszkania²⁴². Korupcja w dalszym ciągu stanowi zagrożenie systemowe na całym świecie i przeszkodę w zdolności państw do zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz kluczowe narzędzie ułatwiające funkcjonowanie zorganizowanym grupom przestępczym²⁴³. Jest objawem interakcji, możliwości oraz mocnych i słabych stron poszczególnych systemów społeczno-politycznych²⁴⁴. Sam rozmiar zjawiska korupcji w kontekście

²⁴² A. Evie, B.B. Pratamawaty, L. Putri, *Human trafficking in Indonesia, the dialectic of poverty and corruption*, „Sosiohumaniora: Jurnal Ilmu-ilmu Sosial dan Humaniora” 23, 2021, nr 3, s. 360–361.

²⁴³ Global Initiative Against Transnational Organized Crime, *Global Organized Crime Index 2023*, s. 16.

²⁴⁴ M.M. Motseki, *An exploration...*, s. 5.

handlu ludźmi jest trudny do oszacowania ze względu na bardzo małą ilość danych, udokumentowanych spraw i badań poświęconych roli korupcji w handlu ludźmi²⁴⁵. Wiele krajów nie posiada i nie dokonuje analizy informacji związanych z tym przestępstwem.

Z uwagi na fakt, że rola urzędników i funkcjonariuszy państwowych w walce z przestępczością związaną z handlem ludźmi jest kluczowa (do ich zadań należy między innymi egzekwowanie prawa w zakresie zwalczania i zapobiegania handlu ludźmi, identyfikowanie ofiar i prowadzenie śledztw na terytorium państwa²⁴⁶), konieczne jest stworzenie zarówno na poziomie międzynarodowym, jak i krajowym odpowiednich strategii zwalczania korupcji w handlu ludźmi, dostosowanych do obecnego kształtu przestępczości związanej z handlem ludźmi i form wyzysku ofiar.

W celu stworzenia efektywnego systemu walki z handlem ludźmi szczególną uwagę powinno się zatem poświęcić walce z korupcją, która obecnie przybrała wymiar nie tylko lokalny, ale również globalny. Występuje ponadto zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym. Należy zauważyć, że jest ona niezwykle istotnym czynnikiem, który wpływa na skalę występowania tego typu przestępstw. Umożliwia bowiem sprawcom działanie na każdym etapie handlu ludźmi – pozyskiwania ofiar, ich transportu oraz wykorzystywania. Związana jest z innymi wskaźnikami, takimi jak stan praworządności, jakość instytucji państwowych czy też wykwalifikowana kadra pracownicza. Gdy wszystkie powyższe elementy zdolności państwa są na odpowiednio wysokim poziomie w społeczeństwie, zjawisko korupcji praktycznie nie istnieje, co skutkuje niższym wskaźnikiem przestępstw handlu ludźmi.

W związku z powyższym nie można pozostawiać zbyt dużego marginesu swobody co do wdrażanych przez państwa rozwiązań w kwestii zwalczania handlu ludźmi oraz korupcji. Należy przede wszystkim opracować efektywne regulacje prawne pozbawione luk, wdrożyć środki prewencyjne między innymi w postaci szkoleń urzędników i funkcjonariuszy państwowych, którzy rekrutowani będą w sposób transparentny i uczciwy. Konieczne jest zidentyfikowanie grup osób szczególnie narażonych, dzięki czemu będzie je można skuteczniej chronić. Prawo powinno być również egzekwowane w sposób stanowczy, a sprawcy karani surowo.

²⁴⁵ UNODC Working Group on Trafficking in Person, *Emerging knowledge...*, s. 1.

²⁴⁶ R. Garcandia, *Human Trafficking and Corruption of Public Officials Reflections on the Interaction of the United Nations Legal Frameworks against Trafficking and Corruption*, „Transnational Crime” 3.4, 2019, s. 86.

Zarówno prawo międzynarodowe, jak i krajowe powinno w szczególności zawierać efektywne regulacje, na mocy których pociągani do odpowiedzialności karnej będą urzędnicy i funkcjonariusze państwowi zaangażowani w jakimkolwiek stopniu w korupcję w kontekście handlu ludźmi i sam handel ludźmi.

Bibliografia

Akty prawne i rezolucje

- Decyzja ramowa Rady Unii Europejskiej 2003/568/WSiSW z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie zwalczania korupcji w sektorze prywatnym (Dz.Urz. UE L 192, s. 54).
- Decyzja Rady Unii Europejskiej 2008/852/WSiSW z dnia 24 października 2008 r. w sprawie sieci punktów kontaktowych służącej zwalczaniu korupcji (Dz.Urz. UE L 301, s. 38).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Dz.Urz. UE L 101, s. 1).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1712 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Dz.Urz. UE L 1712).
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2000 r. (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202, s. 389).
- Międzynarodowa Konwencja dotycząca handlu żywym towarem z dnia 4 maja 1910 r. (Dz.U. z 1922 r. Nr 87 poz. 783).
- Konwencja w sprawie niewolnictwa z dnia 25 września 1926 r. (Dz.U. z 1931 r. Nr 4 poz. 21).
- Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytutki, otwarta do podpisu w dniu 21 marca 1950 r. w Lake Success (Dz.U. z 1952 r. Nr 41, poz. 278).
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).
- Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzona w Strasburgu dnia 8 listopada 1990 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394).
- Konwencja sporządzona na podstawie artykułu K.3 ustęp 2 litera c) Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie zwalczania korupcji urzędników Wspólnot Europejskich i urzędników państw członkowskich Unii Europejskiej z 1997 r. (Dz.Urz. WE C 195, s. 2).

- Konwencja nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy przyjęta w Genewie dnia 17 czerwca 1999 r. dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci, która penalizuje handel dziećmi (Dz.U. z 2004 r. Nr 139, poz. 1474).
- Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 ze zm.).
- Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 84, poz. 563).
- Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 20, poz. 107).
- Parliamentary Assembly, Corruption as a threat to the rule of law, Recommendation 2019 (2013), <https://pace.coe.int/en/files/19951/html>.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (przyjęta i proklamowana rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III) w dniu 10 grudnia 1948 r.).
- Prawnokarna konwencja Rady Europy o korupcji, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 29, poz. 249 z uzup.).
- Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims (COM/2022/732 final).
- Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii, przyjęty w Nowym Jorku dnia 25 maja z 2000 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 76, poz. 494).
- Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 18, poz. 160).
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie wdrożenia dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (2020/2029(INI)), (2021/C 465/04).
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 30 lipca 2010 r. (A/RES/64/293), 64/293. United Nations Global Plan of Action to Combat Trafficking in Person.
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 21 grudnia 2010 r. (A/RES/65/190), 65/190. Trafficking in women and girls.
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 20 grudnia 2012 r. (A/RES/67/145), 67/145. Trafficking in women and girls.
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 18 grudnia 2014 r. (A/RES/69/149), 69/149. Trafficking in women and girls.
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 19 grudnia 2016 r. (A/RES/71/167), 71/167. Trafficking in women and girls.
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 30 grudnia 2022 r. (A/RES/77/194). Trafficking in women and girls.

Orzecznictwo

- Causa Penal No 604-09, del Juzgado Cuarto de lo Penal de Imbabura.
 R v Johan Sieders i Somsri Yotchomchin, New South Wales Court of Criminal Appeal, UNODC No AUS005.
 United States v Do Hyup Bae, No 1:06-mj-00862-KAM (EDNY 2006).
 United States v Jerry Svoronos, No 06-CR-234 (SLT) (RML) (EDNY 2006).
 Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 26 lipca 2005 r., 73316/01, Siliadin przeciwko Francji.
 Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 25 czerwca 2020 r., 60561/14, S.M. przeciwko Chorwacji.
 Wyrok Sądu Dystryktowego USA z dnia 18 stycznia 2008 r. w sprawie Yushuvayev v. United States, 532 F. Supp. 2d 455 (E.D.N.Y. 2008).

Literatura

- A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, red. J. Planitzer, H. Sax, Cheltenham and Northampton 2020.
 Aronowitz A., Theuermann G., Tyurykanov E., *Analysing the Business Model of Trafficking in Human Beings to Better Prevent the Crime*, OSCE 2010, <https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/69028.pdf>.
 Blanton R.G., Blanton S.L., Peksen D., *Confronting human trafficking: The role of state capacity*, „Conflict Management and Peace Science” 37, 2020, nr 4.
 Blom N., *Human Trafficking: An International Respons*, [w:] *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*, red. J. Winterdyk, J. Jones, Cham 2020.
 Buchowska S., *Rola organizacji pozarządowych w przeciwdziałaniu handlowi ludźmi w Polsce w latach 1995–2015 na przykładzie działań Fundacji La Strada. Współpraca z administracją publiczną*, [w:] *Handel ludźmi w Polsce. Kompendium wiedzy*, Warszawa 2016.
 Decoeur H., *Confronting the Shadow State: An International Law Perspective on State Organized Crime*, Oxford 2018.
 DiRienzo C., *Compliance with anti-human trafficking policies: The mediating effect of corruption*, „Crime, Law and Social Change” 70, 2018.
 Evie A., Pratamawaty B.B., Putri L., *Human trafficking in Indonesia, the dialectic of poverty and corruption*, „Sosiohumaniora: Jurnal Ilmu-ilmu Sosial dan Humaniora” 23, 2021, nr 3.
 Farrell A., Kane B., *Criminal Justice System Responses to Human Trafficking*, [w:] *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*, red. J. Winterdyk, J. Jones, Cham 2020.
 Florczak A., *Handel ludźmi*, [w:] *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, red. A. Florczak, A. Lisowska, Wrocław 2014.
 Fouladvand S., *Corruption and human trafficking. A holistic approach*, [w:] *Corruption in the Global Era. Causes, Sources and Forms of Manifestation*, red. L. Pasculli, N. Ryder, London 2019.
 Gallagher A., *The International Law of Human Trafficking*, Cambridge 2010.
 Garciandia R., *Human Trafficking and Corruption of Public Officials Reflections on the Interaction of the United Nations Legal Frameworks against Trafficking and Corruption*, „Transnational Crime” 3.4, 2019.

- Głogowska-Balcerzak A., *Standardy zwalczania handlu ludźmi w prawie międzynarodowym*, Łódź 2019.
- Handel ludźmi. Informacje o zjawisku 2004*, red. I. Dawid-Olczyk, A. Dośpiał, Łódź 2004.
- Hecker B., *Zwalczanie transgranicznej przestępczości zorganizowanej w Unii Europejskiej*, [w:] *Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej oraz recydywistycznej*, red. P. Góralski, Warszawa 2022.
- Holmes L., *Human Trafficking & Corruption: Triple Victimization?*, [w:] *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*, red. C. Friesendorf, Vienna-Geneva 2009.
- Jonsson S., *The Complex Relationship between Police Corruption and Sex Trafficking in Origin Countries*, „Journal of Human Trafficking” 5, 2019, nr 2.
- Jurewicz J., *Handel ludźmi w polskim prawie karnym i prawie ponadnarodowym*, Łódź 2011.
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, red. A. Wróbel, Warszawa 2020.
- Kozłowska M.K., *Prawo administracyjne jako narzędzie przeciwdziałania korupcji funkcjonariuszy administracji publicznej*, Wrocław 2021.
- Laskowska K., *Obszary działalności zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, red. E.W. Pływaczewski, Warszawa 2011.
- Lasocik Z., *Handel ludźmi jako przestępstwo i naruszenie praw człowieka – wyzwania dla kryminologii*, [w:] *Archiwum Kryminologii*, t. 28, 2005–2006, red. Z. Ostrichanska, Warszawa 2007.
- Lasocik Z., *Uwagi wstępne*, [w:] *Eliminowanie handlu ludźmi w Polsce – analiza systemu*, red. Z. Lasocik, Warszawa 2011.
- Leman J., Janssens S., *Albanian Entrepreneurial Practices in Human Smuggling and Trafficking: On the road to the United Kingdom via Brussels, 1995–2005*, „International Migration” 50, 2012, nr 6.
- Lyday C.B., *The shadow market in human beings: An anti-corruption perspective*, Paper presented at Transparency International’s 10th International Anti-Corruption Conference, Prague, Czech Republic, 7–10 October 2010.
- Motseki M.M., *An exploration of corruption and human trafficking: The South African case*, „Cogent Social Sciences” 8, 2022, nr 1.
- Motseki M.M., Mofokeng J.T., *An analysis of the causes and contributing factors to human trafficking: A South African perspective*, „Cogent Social Sciences” 8, 2022, nr 1.
- Mroczek R., *Transgraniczny charakter przestępstwa handlu ludźmi. Zagadnienia prawnokarne i kryminologiczne*, Warszawa 2024.
- Olszewska E., *Wiktymologiczne aspekty handlu kobietami*, „Zeszyty naukowe WSOWL” 173, 2014, nr 3.
- Shelley L., *Human Trafficking: A Global Perspective*, Cambridge 2010.
- Shelley L., Pardo C., *Human Smuggling and Trafficking into Europe*, [w:] *Debating Immigration*, red. C. Swain, Cambridge 2018.
- Stoyanova V., *Human Trafficking and Slavery Reconsidered: Conceptual Limits and States’ Positive Obligations in European Law*, Cambridge 2017.
- Studnicka A.C.S., *Corruption and human trafficking in Brazil: Findings from a multi-modal approach*, „European Journal of Criminology” 7, 2010, nr 1.
- Surtees R., *Traffickers and trafficking in southern and Eastern Europe*, „European Criminology” 5, 2008, nr 1.

- Tomczyk E., *Handel ludźmi w prawie międzynarodowym – pojęcie, formy i skala przestępstwa*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 17, Wrocław 2023.
- van der Watt M., Kruge B., *Breaking Bondages: Control Methods, 'Jujū' and Human Trafficking*, [w:] *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*, red. J. Winterdyk, J. Jones, Springer 2020.
- Uddin B., *Human Trafficking in South Asia: Issues of Corruption and Human Security*, „International Journal of Social Work and Human Services Practice” 2, 2014, nr 1, Horizon Research Publishing, www.hrpub.org/download/20140305/IJRH3-19201859.pdf.
- Zhang S.X., Pineda S.L., *Corruption as a Causal Factor in Human Trafficking*, [w:] *Organized Crime: Culture, Markets and Policies*, red. D. Siegel, H. Nelen, New York 2008.

Inne źródła

- Committee of Ministers, Reply to: Corruption as a threat to the rule of law, Recommendation 2019 (2013), 2014 (Doc. 13390), <https://pace.coe.int/en/files/20344/html>.
- Council of Europe – Economic Crime Division, Programme against Corruption and Organised Crime in South-eastern Europe (PACO). Project PACO Networking, *Trafficking in human beings and corruption*, 2002, [https://documentation.lastradainternational.org/lisdocs/297 Trafficking and Corruption \(PACO\).pdf](https://documentation.lastradainternational.org/lisdocs/297%20Trafficking%20and%20Corruption%20(PACO).pdf).
- Council of Europe Portal, About GRETA – the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/greta>.
- Council of Europe, *Explanatory Report to the Criminal Law Convention on Corruption*, European Treaty Series – No. 173, 1999.
- Disability Rights International, *No Way Home: The Exploitation and Abuse of Children in Ukraine's Orphanages*, 2015, <https://www.driadvocacy.org/wp-content/uploads/No-Way-Home-final.pdf>.
- European Court of Human Rights, *Guide on Article 4 of the European Convention on Human Rights*, 2022, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_ENG.pdf.
- Europol, *Beyond the pandemic – How COVID-19 will shape the serious and organized crime landscape in the EU*, 30.04.2020, https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/report_beyond_the_pandemic.pdf.
- Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Warsaw, 16.05.2005, Council of Europe Treaty Series – No. 197, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d3812>.
- Global Initiative Against Transnational Organized Crime, *Global Organized Crime Index 2023*, Geneva 2023, <https://ocindex.net/assets/downloads/2023/english/global-ocindex-report.pdf>.
- Global Organized Crime Index 2021*, <https://globalinitiative.net/analysis/ocindex-2021/>.
- <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d3812>.
- <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/decoding-eus-most-threatening-criminal-networks>.

- Human Rights Defense International, INDIA: West Bengal state police refuses to help a family to rescue a kidnapped girl, <https://www.hrdi.in/india-west-bengal-state-police-refuses-to-help-a-family-to-rescue-a-kidnapped-girl/?PageSpeed=noscript> (dostęp: 20.10.2025).
- Human Trafficking and Public Corruption: A report by the IBA's Presidential Task Force against Human Trafficking*, 2016, <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=E34FFA1D-8038-4AEC-A631-E0E2A7E0AD86>.
- International Labor Organization, Walk Free Foundation and International Organization for Migration, *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labor and Forced Marriage*, Geneva 2022, https://cdn.walkfree.org/content/uploads/2022/09/12142341/GEMS-2022_Report_EN_V8.pdf.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Strategia UE w zakresie zwalczania handlu ludźmi na lata 2021–2025, Bruksela, 14.04.2021, COM(2021) 171 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:52021DC0171>.
- OECD, *Trafficking in Persons and Corruption: Breaking the Chain*, OECD Public Governance Reviews, Paris 2016, https://read.oecd-ilibrary.org/governance/trafficking-in-persons-and-corruption_9789264253728-en#page1.
- Pinkerton J., *Corruption crosses the border with agent bribes: U.S. officers have been charged with taking money to let traffickers cross checkpoints*, Houston Chronicle (US), 30.05.2005, <https://www.chron.com/news/houston-texas/article/Corruption-crosses-the-border-with-agent-bribes-1657406.php>.
- Press release: Trafficking in human beings: Commission proposes stronger rules to fight the evolving crime, European Commission, 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_7781.
- Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z postępów poczynionych w Unii Europejskiej w zwalczaniu handlu ludźmi z dnia 20 stycznia 2025 r., COM(2025) 8 final {SWD(2025) 4 final}, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0008>.
- The Vienna Forum to fight Human Trafficking 13–15 February 2008, Austria Center Vienna, Background Paper, *020 Workshop: Corruption and Human Trafficking: The Grease that Facilitates the Crime*, <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP020CorruptionandHumanTrafficking.pdf>.
- Transparency International, *Corruption Perception Index 2014*, https://images.transparencycdn.org/images/2014_CPIBrochure_EN.pdf.
- Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2024*, 2025, https://images.transparencycdn.org/images/CPI2024_Report_Eng1.pdf.
- UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, United Nations publication, Sales No. E.20.IV.3, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf.
- UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2024*, United Nations publication, Sales no.: E.24.XI.11, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/plotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf.
- UNODC, *Model Law against Trafficking in Persons*, 2009, V.09-81990 (E), https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/UNODC_Model_Law_on_Trafficking_in_Persons.pdf.

- UNODC, *Technical guide to the United Nations Convention Against Corruption*, 2009, https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/TechnicalGuide/09-84395_Ebook.pdf.
- UNODC Regional Office for South-East Asia and the Pacific and Regional Support Office of the Bali Process, *Corruption as a Facilitator of Smuggling of Migrants and Trafficking in Persons*, https://www.unodc.org/roseap/uploads/archive/documents/Publications/2021/Summary_Research_Brief_UNODC_corruption_research_FINAL_March_2021.pdf (dostęp: 20.10.2025).
- UNODC Working Group on Trafficking in Person, *Emerging knowledge and practice regarding the prevention of and response to corruption in the context of trafficking in persons*, CTOC/COP/WG.4/2023/2, 14.07.2023, <https://docs.un.org/en/CTOC/COP/WG.4/2023/2>.
- US Department of State, *Trafficking in Persons Report June 2014*, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/226844.pdf>.

Summary

Human trafficking constitutes one of the most serious violations of fundamental human rights, directly undermining the right to life, liberty, and personal security. This crime violates prohibitions against torture, degrading treatment, slavery, and forced labour. Despite decades of international legal instruments and anti-trafficking strategies, the problem persists and grows in scale. Numerous official statistics and reports demonstrate that human trafficking operates on an increasingly large scale, remaining highly profitable and low-risk for well-organized criminal networks. The dynamics are evolving toward greater globalization and transnationalism, with more destination countries identified. Particularly alarming is the increase in child victims, highlighting the inadequacy of current legal regulations and strategies. Most trafficking cases are international, involving transport across borders and exploiting differences in legal systems and economic development. Criminals take advantage of ineffective border controls, lack of law enforcement cooperation, living standard disparities, and gaps in international legal cooperation.

A critical yet overlooked factor is corruption, serving both as a cause and facilitating factor for trafficking and avoiding criminal responsibility. Corruption poses a systemic worldwide threat and key obstacle to combating organized crime connected with human trafficking. It facilitates the smooth and undetected functioning of organised criminal groups and reflects socio-political system weaknesses. The scale of corruption with regard to human trafficking is difficult to assess due to limited documented cases, data, and research. Many countries lack information systems for analysing this phenomenon.

Since public officials play crucial roles in combating trafficking through law enforcement, victim identification, and investigations,

creating international and national anti-corruption strategies adapted to current forms of human trafficking is essential. Effective anti-trafficking systems require fighting corruption, which has assumed global dimensions in both public and private sectors. Corruption enables perpetrators to operate at every stage of trafficking in human beings: recruitment, transport, and exploitation of victims. It is entwined with the rule of law, quality of public institutions, and personnel qualifications and integrity.

Effective efforts undertaken in order to combat corruption with regard to human trafficking require international coordination among law enforcement, judicial systems, border services, and NGOs. Legal harmonization prevents criminals from exploiting system differences. States need effective regulations without loopholes, preventive measures including transparent recruitment of public officials, identification of vulnerable groups, as well as just, effective and severe penalties. Both international and domestic law must hold public officials criminally responsible for trafficking-related corruption.

Uniwersytet
Wrocławski

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego

ul. F. Joliot-Curie 12

50-383 Wrocław

wydawnictwo@uwr.edu.pl